

**Добри европейски практики
в транспонирането на Директива
2012/29/ЕС**

This report was funded by the European Union's Justice Programme (2014-2020). The content of this report represents the views of the author only and is their sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Резюме

Настоящият доклад има за цел да направи оценка на националното законодателство по транспониране на Директивата за жертвите на престъпления (Директива 2012/29/ЕС) в пет държави-членки (ДЧ), извън партньорските страни по E-PROTECT – Финландия, Германия, Португалия, Испания и Обединеното кралство (Англия и Уелс), като е обърнато специално внимание върху правата, гарантирани на децата жертви на престъпление. Целта му е да събере информация и да проучи как е уредено практическото прилагане на Директивата за жертвите на престъпления, както и да идентифицира обещаващи практики и добре работещи законодателни решения. В частност, докладът дава оценка на процесите по транспониране на Директивата в избраните ДЧ, както и на съответното законодателство по транспониране на чл. 8-9 и 22-24 от Директивата. Настоящото изследване се допълва от спомагателен доклад, даващ оценка на практическото прилагане на индивидуалната оценка на жертвите, за да се определят специфичните нужди за защита в избраните ДЧ.¹

Изследването е проведено в рамките на проект E-PROTECT – „Осигуряване на по-добра закрила на децата жертви на престъпление“ – имащ за цел да укрепи прилагането на Директивата за жертвите на престъпления, в частност – в случаите, когато именно деца са тези жертви. Проектът се осъществява на няколко фази, включително изследване и активно взаимодействие с практикуващи специалисти в областта на правата на детето. В по-късните етапи на проекта ще бъде пилотирана онлайн платформа, съдържаща информация относно правата на децата-жертви, включваща информационни материали, които да бъдат полезни на практикуващите в сферата на закрила на детето. Ще бъдат проведени и поредица от семинари и виртуални събития, насочени към практикуващите експерти в областта на подкрепа на децата-жертви.

Резултатите от изследването показват, че процесите по транспониране на Директивата в избраните държави-членки, се различават значително. Докато Испания и Португалия транспонират голяма част от Директивата дословно, Кодексът на жертвите на насилие в Англия и Уелс има за цел да бъде практическо ръководство, насочено, както към жертвите, така и към доставчиците на

¹ D3.13 Pan-European study on best practices in individual assessment methodologies of child victims of crime, изготвен в рамките на проекта E-PROTECT

социални услуги за подкрепа. Изглежда, че създаването на единен документ, включващ всички права на жертвите, прави информацията по-достъпна и ясна.

Легалната дефиниция „жертва“ също се различава в петте разгледани ДЧ: в Германия и Финландия не съществува легална дефиниция на „жертва“ в установеното законодателство. Независимо от това, фактът, че се използват различни термини, за да се означи лицето, претърпяло вреди в резултат на престъпление, не означава непременно, че националните законодателства не предвиждат същия набор от права.

Настоящото изследване показва, че във всички изследвани държави-членки са възникнали общи трудности във връзка с практическото прилагане на разпоредбата относно извършването на индивидуална оценка на жертвите за идентифициране на специфичните нужди от закрила. Проблемите включват идентифицирането на отговорните органи, които да дадат оценка, както и на разпоредбите, регулиращи процедурата. Освен това, макар че повечето от специалните мерки за гарантиране на правата на жертвите вече са съществували преди процеса на транспониране в повечето държави-членки, включени в това проучване, транспонирането на Директивата за жертвите води до промени в някои от разгледаните тук националните законодателства, като напр. осигуряване на допълнителни права, разширяване на групата на бенефициентите на вече съществуващи права и систематизиране на съществуващите разпоредби.

Въпреки че избраните законодателни решения от всяка държава-членка съвпадат ясно със специфичния контекст на собствената си правна система, настоящото изследване показва, че все пак съществува пространство за взаимно обучение между държавите-членки. Наред с другите неща, бяха отличени следните добри практики:

- във Финландия съществува, така наречената, „victim charge“ (такса – жертва), която трябва да бъде заплатена от нарушителя и да послужи за финансиране на услугите в подкрепа на жертвата;
- въвеждане на правото на психо-социално подпомагане в германското законодателство. Подобни разпоредби съществуват преди приемането на Директивата в Португалия и Финландия;
- Португалия и Испания използват процеса на транспониране, за да систематизират правата, предоставени на жертвите на престъпления и въвеждат единен документ, който включва

всички права, предоставени на жертвите на престъпления. Кодексът на жертвите в Англия и Уелс също изброява всички права на жертвите в един документ.

- В Испания службите за подкрепа на жертвите предлагат широка гама от услуги, извършват индивидуална оценка на жертвите, за да идентифицират специфичните им нужди за защита и да координират други услуги за подкрепа на жертвите. Техните екипи са интердисциплинарни и включват съдии, психолози и социални работници. Функционирането на институциите, механизмите и гаранциите за подкрепа на жертвите се оценяват ежегодно от испанското министерство на правосъдието.
- В Англия и Уелс регистриран посредник може да сътрудничи на уязвимите жертви (в това число деца-жертви) за даване на показания пред съда и полицията. В досъдебното производство, посредникът помага да се установят основните правила за провеждане на разпита, които трябва да бъдат спазени по време на изслушването. Освен това, жертвите могат да посещават съда преди датата на насроченото дело, за да се запознаят със сградата и съда.

Съдържание

Резюме	1
Списък с използвани съкращения.....	6
1. Въведение	7
2. Методология.....	8
3. Процесът по транспониране на Директива 2012/29/ЕС в избрани държави-членки.....	10
3.1. Финландия.....	10
3.2. Германия	12
3.3. Португалия	14
3.4. Испания	15
3.5. Англия и Уелс.....	16
4. Правна оценка на мерките по транспониране на Директива 2012/29 ЕС.....	18
4.1. Легална дефиниция „жертва на престъпление“.....	19
4.2. Индивидуална оценка на жертвите с цел установяване на специфичните им нужди от защита (чл. 22 от Директивата).....	22
4.2.1. Финландия.....	22
4.2.2. Германия	23
4.2.3. Португалия	25
4.2.4. Испания	26
4.2.5. Англия и Уелс.....	27
4.3. Право на защита на децата-жертви на престъпления в хода на наказателното производство (чл. 23-24 от Директивата)	29
4.3.1. Финландия.....	29

4.3.2.	Германия	32
4.3.3.	Португалия	35
4.3.4.	Испания	37
4.3.5.	Англия и Уелс	39
4.4.	Право на достъп до служби за подкрепа на жертвите (чл. 8-9 от Директивата)	43
4.4.1.	Финландия	43
4.4.2.	Германия	44
4.4.3.	Португалия	47
4.4.4.	Испания	48
4.4.5.	Англия и Уелс	50
5.	Заключение	51
	Библиография	56

Списък с използвани съкращения

E-PROTECT	„Осигуряване на по-добра закрила на децата жертви на престъпление“
FCIA	Финландски закон за наказателното разследване
FCJP	Финландски съдебно-процесуален кодекс
GCCP	Германски наказателно-процесуален кодекс
ДЧ	Държави-членки
PCCP	Наказателно-процесуален кодекс на Португалия
PVS	Португалски статус на жертвите
RIKU	Финландската организация за подкрепа на жертвите
VD	Директивата за жертвите на престъпления - Директива 2012/29/ЕС
Victim PS	Лично обръщение на жертвата
Victims' Code	Правилник за работа с жертви на престъпления

1. Въведение

Настоящото изследване оценява транспонирането на Директива 2012/29/ЕС (Директива за жертвите на престъпления) в националното законодателство на пет държави-членки на Европейския съюз – по-точно Финландия, Германия, Португалия, Испания и Обединеното кралство (Англия и Уелс) – със специален фокус върху правата, гарантирани на деца жертви на престъпления. Целта на доклада е да събере допълнителна информация относно степента на прилагане на разпоредбите, предписани от Директивата за жертвите на престъпления, както и да идентифицира обещаващи практики и добре работещи законодателни решения. Настоящият доклад, обаче, не оценява практическото прилагане на транспонираната Директивата в националните законодателства на избраните държави-членки. Изследването е проведено в рамките на проект E-PROTECT – „Осигуряване на по-добра закрила на децата жертви на престъпление“ – имащ за цел засилване на прилагането на Директивата, особено в случаите, когато жертвите са деца.

Директивата за жертвите на престъпления е част от разгърнатия приоритет на Европейската комисия, целящ да подобри правата, защитата и участието на жертви в наказателни производства, както е посочено в хоризонталния пакет от мерки на Комисията от май 2011 г.² Основна цел на Директивата е да се гарантира индивидуалното оценяване на потребностите на жертвите. Тя съдържа различни специални мерки по отношение на защитата на деца-жертви на престъпления и предвижда щадящ подход, подходящ за деца, при който интересът на децата-жертви е първостепенен приоритет по време на участието им в наказателното производство.³

Проектът E-PROTECT се осъществява на няколко фази, включително изследване и активно взаимодействие с практикуващите експерти в областта на правата на детето. Първата стъпка от проекта се състои в оценката на законовите разпоредби, транспониращи Директивата в петте партньорски страни.⁴ Настоящият доклад допълва тези доклади като оценява законодателството по транспониране на Директивата в пет допълни държави-членки, за да се придобие по-широка представа за транспонирането ѝ на Европейско ниво. Тези шест доклада служат като крайъгълни

² European Commission, DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 2013 (in the following: European Commission, Guidance Document to the Victims' Directive, 2013).

³ Вж. горното.

⁴ Австрия, България, Италия, Румъния и Гърция.

камъни за по-нататъшните стъпки от изпълнението на проекта E-PROTECT, като създаването на онлайн платформа за правата на децата-жертви на престъпления, както и провеждането на семинари и виртуални събития с практикуващи експерти в областта на подкрепа на децата-жертви.

Докладът е структуриран, както следва: След Въведението към доклада и неговите цели, Втора глава очертава методологията, включително как е дефиниран обхватът на разглежданите държави-членки, оценени в рамките на доклада, как са избрани разгледаните статии, както и избраната методология за правна оценка. Трета глава включва оценка на процеса на транспониране на Директивата за жертвите на престъпления в избраните държави-членки като се има предвид навременността на транспонирането и законодателния процес, както и участието на заинтересуваните страни в процеса на изготвяне.

На следващо място, същината на настоящия доклад се съдържа в Четвърта глава: оценката на транспонирането на избрани разпоредби от Директивата, а именно: легална дефиниция за деца-жертви на престъпление (чл. 2, пар. 1 от Директивата), индивидуалната оценка на жертвите за идентифициране на специфичните им нужди от закрила (чл. 22), правото на закрила на децата-жертви на престъпления по време на наказателно производство (чл. 23-24), както и достъпът до защита и служби за подкрепа на жертвите (чл. 8-9). Всяка от посочените глави е разделена на подточки, оценяващи съответното законодателство във всяка от избраните държави-членки по отделно.

Накрая, Пета глава съдържа заключението на доклада. Идентифицирани са подобренията и постиженията, които са в резултат от процеса по транспониране на Директивата в съответните държави-членки. Идентифицирани са още и добри работни законодателни решения като съпоставят изводите от индивидуалните проучвания за разгледаните страни.

2. Методология

Настоящият доклад допълва петте задълбочени анализа на законодателството за транспониране на Директивата в петте държави-членки, участващи в проекта – Австрия, България, Италия, Румъния и Гърция. Имайки предвид главната цел на доклада, а именно да събере информация относно транспонирането на Директивата за жертвите на престъпления на Европейско ниво, следните критерии за подбор бяха използвани за идентифициране на държавите-членки, оценени в рамките на настоящия доклад:

- Географски и културен обхват;
- Доколко държавата-членка е уместен пример, по-специално са разгледани 1) националните законодателни особености; 2) законодателните подходи, предприети при транспонирането на Директивата;
- Добри практики;
- Наличието на литература, документи, съдържащи политики и други материали.

Структурата на доклада се основава на предходните доклади, изготвени в рамките на проекта E-PROTECT, за да се даде възможност за сравнение между различните законодателни решения. Подобно на предишните доклади, едни и същи разпоредби са обект на оценка в рамките на настоящия доклад, на база на сравнителен анализ на предписанията на Директивата и кореспондиращото им национално законодателство, като Насоките на Генерална дирекция „Правосъдие“ са използвани като отправна точка.⁵ На последно място, следва да се вземе предвид, че допълнителна информация е събрана чрез кабинетно проучване.

Оценка на практическото прилагането на законодателите решения за транспониране на Директивата би могла да бъде от полза, особено по отношение на отличаването на работещи законодателни решения, но тази оценка би разширила обхвата на изследването. За да се преодолее това ограничение, информацията е събрана чрез анализ на различни изследователски доклади, използващи първични изследователски методи.⁶

⁵ DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA.

⁶ Всъщност съществуват няколко различни доклада върху защитата на жертви на престъпления. Сред тях: APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016; EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims’ rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, December 2017; European Union Agency for Fundamental Rights, Child -friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States, 2015; European Union Agency for Fundamental Rights, Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims, Publication Office of the European Union (Luxembourg), 2014; FRANET, Victim Support Services in the EU: Преглед и оценка на правата на жертвите на практика: Germany, 2014; Maizener ed. al., EVVI (Evaluation of Victims), 2015, http://www.justice.gouv.fr/publication/evvi_guide_en.pdf; Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings.

3. Процесът по транспониране на Директива 2012/29/ЕС в избрани държави-членки

Настоящата глава описва накратко процесите по транспониране на Директивата за жертвите на престъпления в избраните държави-членки. Разгледан е законодателният процес, като особено внимание е отделено на участието на заинтересованите страни в процеса на изготвяне на Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс, приет от 44-то Народно събрание на 26 юли 2017 г., както и друго национално законодателство за транспониране на Директивата.

3.1. Финландия

Финландският парламентарен законодателен процес⁷ се регулира от правилата на Финландския парламент (*Riksdagens arbetsordning*). Предвидено е, че за обикновените закони, голяма част от нормотворческата дейност се извършва от министерствата и комитетите. След като бъде внесено предложение в Парламента⁸, първо се обсъжда от съответната комисия, консултирана от експерти, преди предложението да е представено пред Парламента. Впоследствие, проектозаконът се обсъжда или Парламента директно го гласува.⁹

В случая, когато Директивата за жертвите на престъпления се транспонира във Финландия, две работни групи подготвят законодателния акт: първо, работна група, назначена от Министерството на правосъдието, състояща се от представители на няколко министерства, както и такива на прокуратурата, адвокатската колегия и финландската организация за подкрепа на жертвите (RIKU)¹⁰. Задачата на тази работна група е да оцени какви законодателни промени са необходими

⁷ Вж. Finley-julkaisut, Legislative Drafting Process Guide, <http://lainvalmistelu.finlex.fi/en/> за по-подробно обяснение на различните стъпки от финландския законодателен процес.

⁸ Законопроекти могат да бъдат внасяни или от правителството, членове на Парламента или чрез гражданска инициатива подкрепена с поне 50 000 подписа.

⁹ Finley-julkaisut, Legislative Drafting Process Guide, <http://lainvalmistelu.finlex.fi/en/>.

¹⁰ Victim Support Finland (RIKU) е организация, базирана на взаимно съгласие и поддържана от Финландския Червен кръст, the Federation of Mother and Child Homes, the Finnish Association for Mental Health, the Mannerheim League for Child Welfare, the Finnish Federation of Settlement Houses и the National Church Council. Операциите се координират на национално ниво от Финландската асоциация за психическо здраве. Организацията работи на територията на цяла Финландия. Основната ѝ цел е да подобри положението на жертвите на престъпления и техните семейства. За повече информация вж.: <https://www.riku.fi/en/victim+support+finland/>.

¹¹ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings.

и какви допълнителни действия следва да бъдат предприети за отговаряне на изискванията, поставени от Директивата за жертвите на престъпления. След изготвяне на доклада, властите, компаниите и експертите имат възможност да дадат своите становища относно предложените промени. Повечето от изразените във Финландия становища подкрепят предложените изменения. Второ, допълнителна комисия – Комисия по политиката за жертвите, е създадена, за да се подготви изпълнението изискванията, въведени с чл. 8 и чл. 9 от Директивата, по-специално за създаването на „Национална стратегия за организацията на услуги за подкрепа на жертвите и финансирането на тези услуги“.¹² Подобно на работната група, комисията се състои от различни официални представители и представители на неправителствени организации, като например на организацията за подкрепа на жертвите, на Федерацията на майките и домовете за деца и приюти, както и на асоциацията на мултикултурните майки.

Повече от половината предписания, включени в Директивата за жертвите на престъпления, вече съществуват във финландското законодателство и преди приемането на Директивата. Следователно голяма част от нейните разпоредби не се нуждаят от транспониране - като например специфичните разпоредби, засягащи специалните нужди на децата-жертви, споменати в чл. 24 от Директивата. В резултат на това само членове 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 22 и 23 изискват транспониране.¹³ Необходимите промени са осъществени чрез Закон № 66/2015¹⁴, който транспонира необходимите промени в няколко законодателни акта, регламентиращи наказателния процес. Измененията влязат в сила през март 2016 г.¹⁵ Необходимите промени, произтичащи от изисквания на член 8 и 9 от Директивата са изпълнени чрез правителствен Закон № 293/2014¹⁶ и влязат в сила през декември 2016 г.

Най-значителните промени в финландското законодателство засягат задълженията за осведомяване на жертвите за техните права (Глава 4, Раздел 18 от Финландския закон за

¹² Вж. горното, 13.

¹³ Вж. горното.

¹⁴ FINLEY, HE 66/2015, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150066> (на финландски).

¹⁵ EUR-LEX споменава 29 мерки, които са приложени, за да се транспонира Директивата във финландското законодателство. EUR-LEX, National transposition measures communicated by the Member States concerning: Directive 2012/29/EU, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=CELEX:32012L0029>.

¹⁶ FINLEX, HE 293/2014,

<https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140293?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=He%20293%2F2014> (на финландски).

наказателното разследване (FCIA)); разпоредбите, регламентиращи индивидуална оценка на нуждите (Глава 11, Раздел 9 от FCIA); и за гарантиране на достъп на жертвите до услуги за закрила и подкрепа (Глава 4, Раздел 10, FCIA)¹⁷.

3.2. Германия

В Германия предложение за приемане на закон може да бъде внесено от правителството (*Bundesregierung*), федералния съвет (*Bundesrat*), или поне от 5% от членовете на Парламента (*Bundestag*) или от фракция.¹⁸ Преди предложението да бъде представено от правителството - което е най-често срещаната практика¹⁹ - то трябва да бъде изпратено до федералния съвет за становище. Впоследствие предложението - заедно със становището на федералния съвет и отговорът на правителството - се внася в Парламента. Там, законът се обсъжда на три четения, между които предложенията се обсъждат от парламентарните комисии (*Bundestagsausschüssen*). Докато в рамките на последните, експерти могат да бъдат изслушани, генерално законодателната процедура в Германия не предвижда задължително участие на гражданското общество.²⁰ Ако не са специално поканени от съответната парламентарна комисия, организациите все пак могат да поемат инициативата и да напишат критични становища относно предложените закони, както е и направено от няколко организации в процеса на транспониране на Директивата за жертвите на престъпления.²¹

Не всички изисквания, заложи в Директивата за жертвите обаче попадат в компетентността на федералното законодателство, има и такива, които са в полето на компетенциите на федералните провинции. В резултат на това съществуват няколко разпоредби, които не могат да бъдат приложени на национално равнище.²² По-специално това се отнася до транспонираните

¹⁷ RIKU – Rikosuripavystys: victim support Finland, <https://www.riku.fi/en/refer+your+customers+to+riku%E2%80%99s+service/what+is+the+victims%E2%80%99+directive/>.

¹⁸ Член 76, пар.1, Grundgesetz.

¹⁹ Вж. страницата на германското министерство на вътрешните работи, законодателна процедура, <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/verfassung/gesetzgebung/gesetzgebungsverfahren/gesetzgebungsverfahren-node.html>.

²⁰ Bundesrat, законодателна процедура, https://www.bundesrat.de/DE/aufgaben/gesetzgebung/verfahren/verfahren.html;jsessionid=3CA8BC90B2257E80D96151207647DF27.2_cid391?nn=4353668#doc4353670bodyText2 and bpb, Wie ein Gesetz entsteht, <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/24-deutschland/40463/wie-ein-gesetz-entsteht> (на немски).

²¹ Bundesministerium für Justiz und Verbraucherschutz, Aktuelle Gesetzgebungsverfahren: Gesetz zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz), https://www.mietpreisbremse.bund.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Staerkung_Opferrechte_Strafverfahren.html (German).

²² Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of

разпоредби на чл. 8 и чл. 9 (относно достъпа на жертвите до услуги за закрила и подкрепа), както и на чл. 23 (правото на защита на жертви със специфични нужди от закрила по време на наказателното производство) и чл. 25 (относно обучението на практикуващите).²³ Въпреки това, в резултат на това, че в Германия са приети различни закони, насочени към защитата и права на жертвите на престъпления в наказателното производство, за да се транспонира Директивата в германското законодателство не са необходими значително промени в наказателно-правната система. Повечето от промените с оглед транспониране на Директивата се въвеждат чрез „Закон за укрепване на правата на жертвите на престъпления в наказателното производство“ (*Gesetz zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren – 3. Opferrechtsreformgesetz*),²⁴ който влиза в сила на 31 декември 2015 г. Повечето от измененията следва също да бъдат включени в германския наказателно-процесуален кодекс (*Strafprozessordnung*).

Най-голямата промяна, в следствие на процеса по транспониране на Директивата в Германия, е създаването на услуга за психо-социална подкрепа (*psychosoziale Prozessbegleitung*), която предоставя на жертвите със специфични нужди за закрила възможност да получат професионална подкрепа преди, по време на и след приключване на наказателното производство. Освен това, наказателният процес преминава през още необходими промени, най-вече свързани с правото на информация.²⁵ Има експерти, обаче, които са на мнение, че повечето от промените в Германия нямат особен ефект на практика.²⁶

Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 37.

²³ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Bericht zur Umsetzung der Richtlinie 2012/29/EU, https://www.bmju.de/DE/Themen/OpferschutzUndGewaltpraevention/OpferhilfeUndOpferschutz/Bericht_BundLaender_AG.pdf?blob=publicationFile&v=2 (на немски).

²⁴ BMJV, Gesetz zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz), https://www.bmju.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/BGBl_Staerkung_Opferschutzrechte.pdf;jsessionid=0EB396255BA84B364DB133A AFF6BBBCE.2_cid289?_blob=publicationFile&v=3

²⁵ Bundesministerium für Justiz und Verbraucherschutz, Aktuelle Gesetzgebungsverfahren: Gesetz zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz), https://www.bmju.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Staerkung_Opferrechte_Strafverfahren.html (на немски).

²⁶ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings – Executive Summary, стр. 8.

3.3. Португалия

В Португалия, закон може да бъде предложен или от депутати като проектозакон (*projetos de lei*) или от правителството като предложение за закон (*propostas de lei*).²⁷ ²⁸ След като законът бъде приет от Председателя на Асамблеята на Републиката (Парламента), проектът се изпраща на специализирана комисия, която да даде становище. Впоследствие се гласуват общите принципи на предложението. Окончателното гласуване се провежда отново на пленарно заседание. Накрая, инициативата трябва да бъде подписана от президента на Републиката.²⁹

Директивата за жертвите на престъпления е транспонирана в Португалия чрез Закон № 130/2015 от 4 септември 2015 г.³⁰, влизащ в сила на 4 октомври 2015 г., довеждайки до промени в наказателно-процесуалния кодекс на Португалия (РССР).³¹ Към него е прието също приложение – Португалски устав на жертвите (PVS) (*“Estatuto da Vítima”*), което предвижда закрилата на статуса на уязвимите жертви, както е посочено в Директивата.³² Повечето от разпоредбите в приложението пресъздават дословно предписанията на Директивата.

Въпреки че някои от изискванията, установени в Директивата, съществуват и преди в португалското законодателство, законът по транспонирането води до някои промени по отношение на мерките за превенция, укрепване на правото на жертвите да бъдат информирани, както и до въвеждането на нова система за обезщетяване на жертвите на домашно насилие и насилствено престъпление. Освен това, с транспонирането на Директивата в португалското законодателство се въвежда легалният термин „жертва“.³³

²⁷ Съществува още възможността за гражданска инициатива. Повече информация има на страницата на Assembleia da República, Processo Legislativo Comum, <http://www.parlamento.pt/Parlamento/paginas/plc.aspx>

²⁸ Освен от парламента, в някои случаи закони-декрети могат да се приемат от правителството, и регионални правни декрети – от законодателни събрания.

²⁹ Вж. Assembleia da República, Parliament, <http://www.en.parlamento.pt/Parliament/index.html>

³⁰ Decreto do Presidente da República n.º 101/2015 - Diário da República n.º 173/2015, Série I de 2015-09-04/70186153, Assembleia da República, Lei n.º 130/2015, Procede à vigésima terceira alteração ao Código de Processo Penal e aprova o Estatuto da Vítima, transpondo a Diretiva 2012/29/UE do Parlamento Europeu e do Conselho, de 25 de outubro de 2012, que estabelece normas relativas aos direitos, ao apoio e à proteção das vítimas da criminalidade e que substitui a Decisão-Quadro 2001/220/JAI do Conselho, de 15 de março de 2001 достъпно на <https://dre.pt/application/file/70186153>

³¹ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 60-61.

³² Portuguese Victims' Statute, https://apav.pt/apav_v3/images/pdf/estatuto_da_vitima.pdf (на португалски).

³³ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings – Executive Summary, стр. 9.

3.4. Испания

Испания, наред с другите държави-членки, следва да транспонира изцяло Директивата за жертвите на престъпления до началото на ноември 2015 г. На 16 ноември 2015 г. стартира периодът, в който държавите-членки са задължени да съобщят на Комисията законодателните мерки, предприети по отношение на задължението за пълното транспониране на Директивата. Европейската оценка за прилагането на Директивата за права на жертвите на престъпления³⁴, разработена от Европейската парламентарна служба за научни изследвания през декември 2017 г., посочва, че Испания, измежду други държави-членки, транспонира Директивата с приемането на един закон, чрез който се изменят и някои от разпоредбите на друго релевантно законодателство, съществувало преди момента на транспониране. С оглед целите на настоящия доклад, интерес представляват измененията на испанския наказателно-процесуален кодекс и приемането на Закон № 4/2015 относно статуса на жертвите на престъпления³⁵.³⁶

Основният инструмент, използван от испанския законодател за транспониране на Директивата, е Закон № 4/2015.³⁷ Законът има за цел да обедини всички права на жертвите на престъпления в един единствен законодателен акт и е приет в съответствие на задължението за транспониране на Директивата за жертвите на престъпления. Въпреки че в Испания и преди съществува регулаторна рамка³⁸, която гарантира права на жертвите на престъпления, голяма част от тези закони са насочени към жертви на определени видове престъпления като по този начин единно законодателство, което да се прилага спрямо жертви на престъпления изобщо, не съществува. Поради тази причина, законът за статуса на жертвите на престъпления цели да регламентира генерално всички права на жертвите на престъпления, със силен акцент върху закрилата на правата на жертви със специални нужди и уязвимите жертви.

³⁴ EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims’ rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, декември 2017 г.

³⁵ Ministerio de Justicia, Law 4/2015, of 27 April on the Standing of Victims of Crime, <https://rm.coe.int/168070ac7f>

³⁶ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 81.

³⁷ Ministerio de Justicia, Law 4/2015, of 27 April on the Standing of Victims of Crime, <https://rm.coe.int/168070ac7f>

³⁸ Law 35/1995 on support and assistance for the victims of violent crimes and crimes against sexual freedom (Испания); Law 1/1996 on legal protection for minors; Law 1/2004 on comprehensive protection measures against gender-based violence (Испания); and Law 29/2011 on the recognition and comprehensive protection of victims of terrorism (Испания).

Както в Португалия, така и испанският законодател транспонира голяма част от разпоредбите на Директивата дословно. Още повече, структурата на закона следва тази на Директивата.³⁹ Всички права и задължения, заложи в Директивата за жертвите на престъпления, са изцяло транспонирани в Испания. Испания, подобно на Германия, е федерална държава, състояща се от няколко автономни области. Въпреки че описаните нормативни актове се прилагат във всички автономни области, предишни изследвания показват, че съществуват значителни различия в някои от сферите, обхванати от Закон 4/2015, като например, създаването на служби за закрила и подкрепа на жертви на престъпления.⁴⁰

Испанският законодател се стреми да приеме закон, който да подпомогне и улесни жертвите на престъпления при упражняване и закрила на правата им. Ето защо, информация и насоки относно права на жертвите са също предоставени. Също така законодателството цели да предотврати вторично виктимизиране, което може да бъде причинено от ненужни формалности.

3.5. Англия и Уелс

Правилникът за работа с жертви (Victims' Code)⁴¹ е въведен за първи път през 2006 г. с цел да определи обхвата на услугите, които системата на наказателен процес следва да предостави на жертвите на престъпления в Англия и Уелс. Преработването на Правилника, от една страна, е в отговор на външна консултация, проведена през 2012 г. и ясно сочи нуждата от промяна с цел да се вземат предвид промени в практиката. От друга страна, преработването на Правилника въвежда изискванията на Директивата за жертвите на престъпления и от части тези на Директивата относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него⁴² и на Директивата относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография⁴³.

³⁹ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 81.

⁴⁰ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings – Executive Summary, стр.10.

⁴¹ UK Ministry of Justice, Code of Practice for Victims of Crime, октомври 2015 г., https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/476900/code-of-practice-for-victims-of-crime.PDF

⁴² Official Journal of the European Union, Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>

⁴³ Official Journal of the European Union, Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December

Преди осъществените промени в текста на Правилника, е проведена консултация с широк кръг от организации – като полиция, местни наказателно-правни институции, екипи за справяне с младежката престъпност, както и с представители на съдийската и юридическата общност, и доброволчески организации. Тези заинтересувани лица са поканени да представят становища по консултативния документ⁴⁴, като в допълнение от това са и организирани две публично-консултативни събития. Проведено е още проучване с деца и младежи относно впечатленията им от раздела за децата и младежите в Правилника.⁴⁵ След приключване на процеса по консултиране, Министерството на правосъдието на Великобритания обобщава резултати с документ⁴⁶, включващ новия текст на Правилника за работа с жертви, резюме на представените становища, както и описание на действията, които ще бъдат предприети след консултациите.

Целта на Правилника е да бъде практическо ръководство, подпомагащо наказателно-правните органи за оказване на съдействие на жертви на престъпления по време на наказателно производство и за развиване на по-гъвкавата услуга.⁴⁷ Например, трета глава от Правилника, в която се намират разпоредбите относно децата-жертви на престъпления, е разделена на две части: Част А има за цел да предостави на жертвите и организациите за закрила и подкрепа на жертви необходимата информация за по-лесното преминаване през всяка стъпка от наказателното производство; Част Б е написана за органите, които трябва да предоставят тази помощ и подкрепа, напр. полицията⁴⁸. В допълнение, Министерството на правосъдието на Великобритания издава две опростени версии на Правилника – една, насочена към възрастни, станали жертва на престъпление⁴⁹,

2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing the Council Framework Decision 2004/68/JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=EN>

⁴⁴ Докладът от консултациите включва от една страна предложените промени за Кодекса на жертвите. От друга страна е придружен от оценка на въздействието и декларация за равенство. Ministry of Justice, Results Updated, 31 октомври 2013 г., <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/code-victims-crime>

⁴⁵ UK Ministry of Justice, Improving the Code of Practice for Victims of Crime: Response to Consultation CP8® 29 March 2013, published on 29 октомври 2013 г., стр. 10, <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/code-victims-crime/results/improving-the-code-of-practice-for-victims-of-crime-consultation-response.pdf>

⁴⁶ UK Ministry of Justice, Improving the Code of Practice for Victims of Crime: Response to Consultation CP8® 29 March 2013, published on 29 октомври 2013 г.

⁴⁷ Вж. горното.

⁴⁸ Вж. горното, глава 3.

⁴⁹ UK Ministry of Justice, the support you should get if you are a victim of crime, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/264850/easyread-victims-code.pdf

и друга – насочена към децата-жертви на престъпление⁵⁰ - както и листовка⁵¹. Тези документи представляват опростен вариант на Правилника за жертвите на престъпления, като включват разяснения на сложни термини, както и обяснения чрез картинки. Правилникът е приет през октомври 2015 г.

В Англия, жертвата – за разлика от останалите държави-членки, разгледани в този доклад – не участва като страна по наказателното производство, а като свидетел.⁵² В резултат, жертвата получава различна роля в рамките на наказателното производство, като не може да упражнява никакви права, както и не може да бъде надлежно представлявана по време на съдебното производство. В Англия и Уелс прокурорът защитава правата и интересите на жертвата, докато ролята на жертвата е да представи показания си като свидетел.⁵³

4. Правна оценка на мерките по транспониране на Директива 2012/29 ЕС

Следващата глава съдържа правната оценка на мерките по транспониране на Директивата за жертвите на престъпления в избрани държави-членки. На първо място е разгледана легалната дефиниция жертва на престъпление във всяка от избраните държави членки. На следващо място, разпоредбите, транспониращи чл. 22 от Директивата - индивидуалната оценка за идентифициране на специфичните нужди от защита - са идентифицирани и анализирани. На последно място, е отличено и оценено правото на закрила на децата-жертви на престъпления по време на наказателното производство (чл.23-24 от Директивата), както и тяхното право на достъп до закрила и подкрепа (чл.8-9 от Директивата).

⁵⁰ UK Ministry of Justice, The Victims' Code: u18s: Young victims of crime – Understanding the support you should get, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/267982/u18-victims-code-leaflet.pdf

⁵¹ UK Ministry of Justice, Victims of crime: Understanding the support you can expect, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341367/adult-victims-code-leaflet.pdf

⁵² European Union Agency for Fundamental Rights, Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims, Publication Office of the European Union (Luxembourg), 2014 г., стр. 29.

⁵³ Вж. горното.

4.1. Легална дефиниция „жертва на престъпление“

Един от основните моменти в Директивата за жертвите на престъпления е поставянето на жертвата в центъра на системата за наказателно правосъдие, премествайки фокуса от ролята на прокуратурата и съдията.⁵⁴ Така Директивата за жертвите на престъпления въвежда следната легална дефиниция на "жертва":

“(i) физическо лице, което е претърпяло вреди, включително физическо, душевно или емоционално страдание или икономическа вреда, които са пряка последица от престъпление;

(ii) членове на семейството на лице, чиято смърт е пряка последица от престъпление и които са претърпели вреда в резултат на смъртта на лицето;”⁵⁵

Докато в националното законодателство на повечето държави членки, включени в настоящия доклад (както и в държавите членки на ЕС като цяло⁵⁶), е въведен легалният термин жертва на престъпление, в националното законодателство на Финландия и Германия подобен липсва.⁵⁷ Въпреки това, както показват и други изследвания⁵⁸, фактът, че различни термини се използват, за да се опише лице, което е претърпяло вреди в резултат на престъпление, не означава непременно, че националните законодателства не предвиждат същите права и ниво на закрила.

Страна	Съответно законодателство	Правна дефиниция
Финландия	-	Във Финландия не съществува легална дефиниция на термина „жертва на престъпление“. Страна, претърпяла вреди (<i>asianomistaja</i> , буквално: „този, който притежава делото“) е: <ol style="list-style-type: none"> 1. „собственикът на благото, защитено от закона , и 2. този, който е претърпял вреди, причинени пряко от

⁵⁴ EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims’ rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, декември 2017 г.

⁵⁵ Чл. 2, пар. 1 Директива 2012/29/ЕС.

⁵⁶ EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims’ Rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, декември 2017 г., стр. 13.

⁵⁷ Във Финландия се използва терминът „страна, претърпяла вреди“, докато в Германия обикновено терминът е съ-ищещ.

⁵⁸ APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016 г., стр. 113-116.

		<p><i>престъпление.</i>⁵⁹</p> <p>Следователно, финландската легална дефиниция за лице, претърпяло вреди, е много по-широка от дефиницията за жертва в Директивата. Тя включва също лицето, срещу което е извършено престъпление, но не е претърпяло вреди в резултат на престъплението. Освен това терминът "<i>asianomistaja</i>" включва и юридически лица.</p> <p>Финландското законодателство определя и косвени жертви: починал съпруг / съпруга на жертвата, регистриран партньор, лица, живеещи в едно домакинство, деца, роднини и родители.</p>
Германия	-	<p>Във Германия не съществува легална дефиниция на термина „жертва на престъпление“.</p> <p>Обикновено се използва терминът „лице, претърпяло вреди“ или ищец, като последният предоставя на жертвата допълнителни права.</p> <p>Ищецът е увредено лице, което има законното право да се присъедини към производството в съответствие с чл. 397а от ГССР.⁶⁰ Това включва и определен кръг от роднини на лице, чиято смърт е била причинена от престъпление (чл.395, ал.2 ГССР).⁶¹ Не съществуват обаче общи разпоредби, регламентиращи правата на косвените жертви.⁶²</p> <p>Причината, поради която, терминът „жертва“ не се използва в германското законодателство, е с оглед презумпцията за невинност .</p>
Португалия	Глава IV, чл. 67, пар. 1 т. а от	<p>Жертва е:</p> <p><i>“i) физическото лице, което е претърпяло вреда, включително атака срещу неговата физическа или психическа неприкосновеност, немуществена или емоционална вреда или имуществена вреда, пряко</i></p>

⁵⁹ APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016 г., стр. 116.

⁶⁰ Липсата на легална дефиниция е силно критикувана от немските академици. Вж. Kett-Straub, Wie viel Opferschutz verträgt das Strafverfahren?, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2017, стр. 341.

⁶¹ Deutscher Bundestag, Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz), Drucksache 18/6906 vom 02.12.2015, стр. 22, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/069/1806906.pdf> (на немски).

⁶² APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016 г., стр. 116.

	Португалския наказателен кодекс	<p>причинена от действие или бездействие, при извършване на престъпление;</p> <p>ii) членове на семейството на човек, чиято смърт е пряко причинена от престъпление и които са претърпели вреди, в резултат на тази смърт. Така понятието „жертва“ включва преживелият съпруг, при условие че не е налице законна раздяла, както и лицето, което е живяло във фактическо съжителство, низходящи и възходящи, в случай че са претърпели вреда в следствие от смъртта, като от обхвата на легалното определение е изключен причинителят на смъртта“.⁶³</p>
Испания	Чл. 2, Закон 4/2015, от 27 април, относно статута на жертвите на престъпления	<p>“Разпоредбите на този закон следва да се прилагат:</p> <p>a) Като „пряка жертва“, всяко физическо лице, претърпяло вреди или загуби, по отношение на личността или имуществото му, по-конкретно психически или психологически наранявания, емоционални вреди или финансови загуби, директно причинени от извършване на престъплението..</p> <p>b) Като „косвена жертва“, в случай на смърт или изчезване на лице, причинено пряко от престъпление, освен ако лицето не е извършител на престъплението: [...]”⁶⁴</p> <p>Тази дефиниция е резултат от промените, направени през април 2015 г. Преди това в испанското законодателство не съществува легално определение на понятието „жертва“⁶⁵</p>
Англия и Уелс	Въведение, пар. 4. Правилник за работа с жертви	<p>“За целите на [Правилника], жертва е:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Физическо лице, което е претърпяло вреди, включително физически, емоционални или психологически вреди или икономически загуби, които са пряко причинени от престъплението; - Близък роднина (...) на лице, чиято смърт е причинена пряко от престъпление;”

⁶³ IVOR, Portugal: Developments on the implementation of victim assistance mechanisms, стр. 1.

⁶⁴ Ministerio de Justicia, Law 4/2015, of 27 April, on the standing of victims of crime, Article 2, <https://rm.coe.int/168070ac7f>.

⁶⁵ В предишната уредба съществува само терминът обвиняваща страна, което предполага че права според испанското законодателство имат само лица, които се конституират като частни обвинители и са страна в наказателния процес; Вж. APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016, стр. 110.

	Речник, Правилник за работа с жертви	<p>Близък роднина е „съпруг/съпруга, партньор, възходящи и низходящи, , братя и сестри, лица, пряко зависими от жертвата. Други членове на семейството, включително настойници и попечители, могат да бъдат сметнати за близки роднини по преценка на службата.“</p> <p>Въпреки че понятието "жертва" е дефинирано в британското законодателство, жертвата не е страна по наказателното производство и не участва в него.⁶⁶</p>
--	--------------------------------------	--

4.2. Индивидуална оценка на жертвите с цел установяване на специфичните им нужди от защита (чл. 22 от Директивата)

4.2.1. Финландия

Във Финландия, изискванията на чл. 22 от Директивата са транспонирани чрез поправки във Финландския закон за наказателно разследване (the Finish Criminal Investigation Act, FCIA, 805/2011).⁶⁷ Финландския закон за наказателното разследване урежда досъдебното наказателно производство като по-конкретни мерки могат да се съдържат и в други нормативни актове (Глава 1, Раздел 1 FCIA). Транспонирането на Директивата за жертви на престъпления води до промени и в други закони, но повечето изменения засягат именно FCIA.⁶⁸

Във Финландия практиката на индивидуална оценка на жертвите на престъпление съществува преди процеса на транспониране на Директивата.⁶⁹ Тези разпоредби са допълнително прецизирани чрез добавяне на нов Раздел 9а към Глава 11 от FCIA. Този нов раздел определя правилата за индивидуална оценка на жертвите, за да се определи специалната защита, която следва да бъде предоставена по време на досъдебното производство и съдебния процес.⁷⁰ Това се прави в сътрудничество със жертвата⁷¹ и най-вече се взимат предвид:

⁶⁶ Вж. горното.

⁶⁷ Finnish Ministry of Justice, Criminal Investigation Act (805/2011; amendments to 736/2015 included, Unofficial Translation, <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2011/en20110805.pdf>

⁶⁸ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 16.

⁶⁹ EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims’ Rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, December 2017, стр. 60.

⁷⁰ Oikeus, If you Become a Victim of a Crime: Victim protection: <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/josjoudutrikoksenuhriksi/victimprotection.html>

⁷¹ Вж. горното.

- Личното положение на жертвата, както и
- Естеството на предполагаемото престъпление.⁷²

Мерките за закрила следва да бъдат предоставени на жертвата по време на наказателното разследване, ако не причиняват значително забавяне на процедурата или причиняват други вреди.⁷³ Освен това разследващият орган има задължението да информира жертвата за нейните процесуални права съгласно Глава 4, Раздел 18 FCIA, включително *„информация относно услугите за подкрепа, устен и писмен превод, обезщетение, защита, възстановяване на разноските и информация за разглеждане на делото в наказателното производство.“*⁷⁴

Специални права се предоставят на определени групи, определени като най-уязвими, като например деца-жертви, жертви на домашно или сексуално насилие, жертви на трафик на хора и жертви на физически или психически тормоз.⁷⁵ В тази връзка е издадено Ръководство за полицията при оценка на потребностите от защита на жертвите. Ръководството определя правила за извършване на индивидуална оценка и как жертвата следва да бъде насочена към службите за подкрепа на жертви.⁷⁶

4.2.2. Германия

Въпреки че повечето от правата, посочени в член 23 и 24, съществуват в германското законодателство и преди процеса на транспониране на Директивата за жертвите на престъпления, в този период липсва обща разпоредба, която да регламентира извършването на индивидуална оценка на жертвата за идентифициране на специфични нужди за закрила и подкрепа в съответствие в член 22 от Директивата.⁷⁷ Поради тази причина, германският законодател добавя нова разпоредба в германския наказателно-процесуален кодекс (GCCP): параграф 2 от чл. 48 на GCCP. Според него,

⁷² Вж. горното; За повече информация вж. също: Savonen, Developing Directive-Compatible Practices for the identification, assessment and referral of victims: National Report – Finland, 2017 г., стр. 6; и Finnish Ministry of Justice, Rights of a Crime Victim, 01 март 2017 г.

⁷³ Oikeus, If you Become a Victim of a Crime: Victim protection: <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/josjoudutrikoksenuhriksi/victimprotection.html>

⁷⁴ RIKU, What is the victims' directive?, <https://www.riku.fi/en/refer+your+customers+to+riku%E2%80%99s+service/what+is+the+victims%E2%80%99+directive/>

⁷⁵ IVOR, Finland: Developments on the implementation of victim assistance mechanisms.

⁷⁶ RIKU, What is the victims' directive?, <https://www.riku.fi/en/refer+your+customers+to+riku%E2%80%99s+service/what+is+the+victims%E2%80%99+directive/>

⁷⁷ Bundesrat, Gesetzentwurf, Urheber: Bundesregierung, Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (federführend), 13 февруари 2015 г. – BR-Drucksach 56/15, <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2015/0056-15.pdf> (на немски), стр. 14.

всички разпити и процесуални действия с участие на свидетел, който е пострадал от престъпление, трябва да бъдат извършени като се вземат предвид неговите специални нужди от закрила. Индивидуалната оценка трябва да определи следното:

1. дали съществува по-голяма опасност от сериозно накърняване на благополучието на свидетеля, изискваща мерки за избягване на визуален контакт между свидетеля и подсъдимия/ обвиняемия (§ 168e GCCP) или организиране на аудиовизуално изслушване на свидетел (art. 247a GCCP),
2. дали правният интерес на свидетеля изисква ограничение на публичността при провеждане на разпита и
3. до каква степен е възможно да се отхвърлят несъществени въпроси, засягащи личната сфера на живота на свидетеля.

В рамките на тази оценка следва да се вземе предвид **състоянието на свидетеля**, както и **естеството и обстоятелствата на престъплението** (чл. 48, пар. 3 GCCP).

Освен това систематичното тълкуване на GCCP показва, че тази разпоредба е приложима и при осъществяване на процесуални действия от прокурора (чл. 161a, пар. 1 от GCCP) и полицията (чл. 163, пар. 3 от GCCP)⁷⁸. С тези разпоредби германският законодател установява, че индивидуалната оценка следва да се извърши още при първия контакт с жертвата.⁷⁹

По този начин, установяването на това задължение определя, че специфичните нужди за закрила на жертвата следва да бъдат определяни по всяко време, без да се посочва кой отговаря за извършването на оценката и как следва да се извърши тя. Въпреки че правата, регламентирани в новия член 48, пар. 3 не представляват сами по себе си нововъведение, само чрез тези законодателни промени властите са законово задължени да извършат оценка на нуждите.^{80 81}

⁷⁸ Вж. горното, стр. 15.

⁷⁹ Wie viel Opferschutz trägt das Strafverfahren?, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2017, стр. 343. https://www.bmjv.de/DE/Themen/OpferschutzUndGewaltpraevention/OpferhilfeundOpferschutz/Opferhilfe_node.html

⁸⁰ Kett-Straub, Wie viel Opferschutz trägt das Strafverfahren?, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2017, стр. 343.

⁸¹ Все пак този член е критикуван от систематична гледна точка. Експерти твърдят, че не е позициониран правилно в GCCP, тъй като чл. 48 се отнася до свидетели в наказателния процес, а не до жертви на престъпления; Вж. още: Löffelmann, Drittes Opferrechtsreformgesetz – Ausgabe 11/2014, 22 ноември 2014 г., <http://www.recht-politik.de/drittes-opferrechtsreformgesetz/> (на немски).

4.2.3. Португалия

В Португалия транспонирането на Директивата за жертвите не само води до установяването на легално определение на понятието "жертва" в португалското законодателство⁸², но и до въвеждането на термина "особено уязвима жертва" ("vítima especialmente vulnerável") в Наказателно-процесуалния кодекс на Португалия (РССР).

Особено уязвима жертва е жертва, чиято особена уязвимост е резултат от нейната **възраст, здравословен статус или увреждане**, както и от **вредите, които имат сериозни последици** за психическото благосъстояние на жертвите или за социалната им интеграция, причинени по **вид, степен и продължителност** от виктимизация.⁸³ Жертвите на престъпления, свързани с насилие^{84,85} винаги се считат за особено уязвими жертви. Португалският Наказателно-процесуален кодекс уточнява, че дете или млад човек е физическо лице на възраст под 18 години⁸⁶.

Освен това, в процеса по транспониране на Директивата, е представен и португалският Статут на жертвите, който включва разпоредби, транспониращи предписанията на чл. 22 от Директивата. Той определя, че след като е съобщено за извършено престъпление и няма сериозни доказателства, че последното е неоснователно, компетентните органи следва да извършат индивидуална оценка на нуждите, за да установят дали дадена жертва е особено уязвима жертва⁸⁷ и да определени дали трябва да се ползва от специални мерки за защита⁸⁸. В същия документ се определя, че жертвата следва да получи документ, удостоверяващ нейния статут, включително и нейните правата и задълженията.⁸⁹ Законът обаче не определя как и при какви обстоятелства трябва да се извърши индивидуалната оценка.⁹⁰

⁸² IVOR, Portugal: Developments on the implementation of victim assistance mechanisms, стр. 2.

⁸³ Portuguese Criminal Procedure Code, Titel IV, Article 67 – A, para. 1, lit. b, http://viginti.datajuris.pt/pdfs/codigos/cppenal_t.pdf (на португалски).

⁸⁴ Престъпленията, свързани с насилие са тези, наказуеми с повече от 5 години лишаване от свобода.

⁸⁵ Престъпленията, свързани с особено насилие са тези, наказуеми с повече от 8 години лишаване от свобода.

⁸⁶ Portuguese Criminal Procedure Code, Titel IV, Article 67 – A, para 1, lit. c, http://viginti.datajuris.pt/pdfs/codigos/cppenal_t.pdf (на португалски).

⁸⁷ Чл. 20, пар. 1, Victims' Statute.

⁸⁸ Член 21, пар. 1, Victims' Statute.

⁸⁹ Член 20, пар. 2, Victims' Statute.

⁹⁰ APAV - Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016 г., стр. 152.

4.2.4. Испания

В Испания, чл. 22 от Директивата е транспониран чрез чл. 23 от Закон 4/2015 относно статуса на жертвите на престъпления. В съответствие с Директивата, испанското законодателство посочва, че оценката трябва да вземе предвид по-специално следното:

- (a) *“Личните характеристики на жертвата и по-специално [...] ако жертвата е непълнолетна или се нуждае от специална закрила [...]*
- (b) *Естеството на престъплението и сериозността на вредите, причинени на жертвата, както и риска от повторяне на нарушението [...] и*
- (c) *Обстоятелствата на престъплението, по-специално дали е свързано с насилие.”⁹¹*

В случай, когато жертвите са деца, при използването на мерки за закрила допълнително следва да се отчетат личното положение на жертвата, нейната възраст, пол, всяко увреждане и степента на зрялост, както и пълно зачитане на физическата, умствената и емоционалната цялост на жертвата.⁹² Освен това, всеки път, когато непълнолетно лице е жертва на престъпление, прокуратурата следва да обърне особено внимание, за да се гарантира, че правата за закрила на жертвата са спазени, като се вземат *“подходящи мерки в най-добрия интерес на жертвата, когато това е необходимо, за да се предотвратят или намалят вредите, които биха могли да се предизвикат от производството”*.⁹³

В допълнение, чл. 24 от Закон 4/2015 разяснява компетенциите и процедурата по извършването на индивидуална оценка като определя кой е компетентният орган, който извършва оценката на няколко етапа. Законът пояснява, че във фазата на наказателно преследване прокурорът трябва да извърши индивидуалната оценка, докато по време на съдебния процес съдията или съдът, разглеждащи делото са отговорни за извършване на индивидуалната оценка. Същият член гласи, че когато жертвата е малолетно лице или лице с увреждания, нуждаещи се от специална закрила, оценката трябва да отчете техните мнения и интереси.

Освен това, член 27 от Закон 4/2015 уточнява отговорността и ролята на службите за подкрепа на жертвите и конкретно заявява, че тези служби извършват и оценка на индивидуалните нужди на

⁹¹ Член 23, Law 4/2015 on the Standing of Victims of Crime.

⁹² Член 23 пар. 3, Law 4/15 on the Standing of Victims of Crime.

⁹³ Член 19, Law 4/15 on the Standing of Victims of Crime.

жертвата⁹⁴, за да определят обхвата на подкрепа и закрила, които следва да бъдат предоставени. Службите за подкрепа на жертвите трябва да преценят дали жертвата се нуждае от психологическа подкрепа и помощ, от подкрепящо лице по време на делото, информация, и други специални мерки за подкрепа, които могат да бъдат предоставени от съда или дали следва да се обърнат към специализиран орган, предоставящ услуги за закрила и подкрепа.⁹⁵ Въпреки че националното законодателство гласи, че нуждите за закрила на лицата ще бъдат удовлетворени, не са предоставени допълнителни подробности относно начина, по който ще се извършва самата индивидуална оценка.

4.2.5. Англия и Уелс

Индивидуалната оценка на жертвите за идентифициране на специфичните им нужди за закрила се регламентира от Глава 1 от Правилника за работа с жертви.⁹⁶ По-конкретно, той предвижда повече права за жертвите от три различни категории, тъй като те „*по-често се нуждаят от засилена подкрепа по време на наказателния процес*“. Тези категории обаче не са изключителни, тъй като е възможно жертвата да има право на допълнителна подкрепа, произтичаща от повече от една категория (Глава 1, пар. 1.2). Освен това, дори и жертвата да не попада в нито една от трите категории, доставчикът на услуги за закрила и подкрепа би могъл да предостави на жертвата по-широк обхват от социални услуги в зависимост от конкретните обстоятелства на жертвата (Глава 1, пар. 1.7). Трите категории са:

- Жертви на най-тежко престъпление:

Жертва, която е „близък роднина, опечален от престъпление; жертва на домашно насилие, на престъпление от омраза, тероризъм, сексуално престъпление, трафик на хора, опит за убийство, отвлечане, фалшиво задържане, палеж с умисъл да се застраши живот или да се причини сериозно нараняване или с умисъл да се причини тежка телесна повреда“ (Глава 1, пар. 1.8)

- Нарочени жертви:

Жертва, която е „била многократно нарочена като пряка жертва на престъпление за определен период от време“ (Глава 1, пар. 1.9)

⁹⁴ Maizener ed. al., EVVI (Evaluation of Victims), 2015, http://www.justice.gouv.fr/publication/evvi_guide_en.pdf, стр. 56.

⁹⁵ Член 28, пар. 2, Law 4/2015 on the Standing of Victims of Crime.

⁹⁶ UK Ministry of Justice, Improving the Code of Practice for Victims of Crime: Response to Consultation CP8® 29 March 2013, от 29 октомври 2013 г., стр. 87.

- Уязвими и застрашени жертви;

Уязвима жертва е жертва, която е на възраст под 18- години по време на престъплението; Ако доставчикът на социални услуги счита, че качеството на доказателствата ще бъде засегнато в резултат на даване на показания в съда, жертвата е застрашена жертва.

Всяка жертва има право оценка от страна на полицията, за да се определят специфичните ѝ нужди за закрила "включително дали и до каква степен може да се възползва от специални мерки". (Глава 1, пар. 1.4). Особеностите на оценката (например дължина и съдържание), обаче, зависят от тежестта на престъплението и индивидуалните нужди на жертвата. Оценката следва да отчита личните характеристики на жертвата, естеството и обстоятелствата на престъплението, както и личните възгледи на жертвата. Освен това оценката може да бъде повторена, ако нуждите на жертвата се променят (Глава 1, пар. 1.5). Веднага след като бъде определена възможността за получаване на подобрени права, доставчикът социални услуги за закрила и/ подкрепа трябва да гарантира, че тази информация се предава на други доставчици социални услуги за закрила и/ подкрепа.⁹⁷

Освен това, Глава 5 установява, че и други доставчици на социални услуги за закрила и подкрепа, различни от полицията⁹⁸, имат задължението да извършват индивидуална оценка на жертвите, за да идентифицират специфичните нужди от защита. (Глава 5, пар. 1.1). Доставчикът на социални услуги за закрила и/ подкрепа следва да идентифицира специфичните нужди от защита на жертвата всеки път, когато е отговорен за разследване на престъплението (Глава 5, пар. 1.30). При тези обстоятелства доставчикът на социални услуги за закрила и/ подкрепа трябва "да определи дали и до каква степен жертвата би се ползвала от специалните мерки за закрила или специален режим в хода на разследването или специален режим при даване на показания" (Глава 5, пар. 1.30). Процедурата и сроковете на оценката обаче са обект на критика.⁹⁹

⁹⁷ Правото на децата да получат индивидуална оценка на нуждите е уредено в глава 3, част А, пар. 1.1.

⁹⁸ Доставчиците на услуги са определени в увода, пар. 9, на Victims' Code: The Competition and Markets Authority; The Department for Business, Innovation and Skill (Criminal Enforcement); The Environment Agency; The Financial Conduct Authority; The Gambling Commission; The Health and Safety Executive; Her Majesty's Revenue and Customs; Home Office (Immigration Enforcement); The Information Commissioner's Office; The Independent Police Complaints Commission; The National Crime Agency; Natural Resources Wales; The Office of Rail and Road; and the Serious Fraud Office.

⁹⁹ IVOR, United Kingdom: Development on the implementation of victim assistance and mechanisms.

4.3. Право на защита на децата-жертви на престъпления в хода на наказателното производство (чл. 23-24 от Директивата)

4.3.1. Финландия

Във Финландия съществуват два закона, които са изрично свързани с транспонирането на чл. 22-23 от Директивата: Първо, Финландският закон за наказателното разследване (FCIA, 805/2011, с измененията), който регламентира процедурата за разследване на полицията и на второ място – Финландският съдебен процесуален кодекс (FCJP, 4/1734, с измененията), който определя правилата на съдебните производства в общите съдилища.

По отношение на закрилата на децата жертви на престъпления по време на наказателното разследване съществуват няколко разпоредби преди процеса на транспониране, като например глава 4, Раздел 7, Подраздел 1 FCIA. Там е посочено, че децата-жертви *„би следвало да се третират по начин, съобразен с възрастта им и нивото им на развитие“* и че трябва да се обърне специално внимание на начина на извършването на процесуалните действия по разследване така, че да не се причиняват ненужни неудобства на жертвите.¹⁰⁰ Освен това, когато е възможно, процесуалните действия по разследване на престъпления, където жертвата е дете, следва да се разпределят на специално обучени следователи.¹⁰¹ Всъщност повечето полицейски служители и психолози, които работят в рамките на наказателното производство, преминават през едногодишна интердисциплинарна програма за провеждането на разпит, насочена към полицейски служители и медицински персонал, които провеждат разпити на деца. Този курс се организира съвместно от Националния полицейски съвет и Центъра за съдебна психиатрия.¹⁰²

Глава 7 от Финландския закон за наказателното разследване (FCIA) предвижда, че ако лице, което е под 15-годишна възраст, се разпитва в рамките на наказателно разследване, лицето, отговорно за грижите и задържането му, неговият попечител или друг законен представител също имат правото да присъстват на разпита.¹⁰³ Ако детето е на възраст над 15 години, тези лица могат да присъстват на разпита само ако получат правото да говорят от името на или в допълнение към

¹⁰⁰ Глава 4, Раздел 7, Подраздел 1, FCIA.

¹⁰¹ Глава 4, Раздел 7, Подраздел 2, FCIA.

¹⁰² European Union Agency for Fundamental Rights, Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States, 2015 г., стр. 100.

¹⁰³ Глава 7, Раздел 14, Подраздел 1, FCIA.

непълнолетното лице. Разследващият има право да забрани присъствието на законен представител в случаите, когато неговото присъствие може да възпрепятства изясняването на престъплението.¹⁰⁴

В същия закон (глава 7, раздел 21) е добавено нововъведение, определящо правилата за провеждане на разпит с жертви със специфични нужди от закрила, за да се спазят изискванията, посочени в член 23 от Директива 2012/29/ЕС. В зависимост от индивидуалната ситуация и естеството на предполагаемото престъпление, новият раздел определя няколко специални мерки за защита:

- Жертвите, които се нуждаят от специална закрила, следва да бъдат разпитани в специално помещение, предназначено за тази цел.
- По отношение на жертви със специфични нужди от закрила, разпитът следва да се извърши от едно и също лице, ако пострадалото лице поиска това.
- Ако пострадалото лице има вероятност да е жертва на сексуално престъпление, разпитът трябва да бъде извършен от лице от същия пол. Тази разпоредба следва да се прилага и за други ситуации, когато естеството на престъплението предполага такава необходимост.¹⁰⁵

Глава 9 съдържа разпоредби относно възможността за аудио- и видеозапис на разпит на свидетел, ако този запис е предназначен да се използва като доказателство в наказателното производство и ако въпросното лице „вероятно не може да бъде изслушано лично, без това да му причинява вреда“¹⁰⁶, поради неговата/нейната възраст или психическо състояние. Тази разпоредба следва да се прилага и за лица на възраст между 15 и 17 години, при наличие на необходимост от специална закрила или вероятност жертвата да е пострадала от сексуално престъпление.

Разпоредбите, транспониращи чл. 23 ал. 3 от Директива 2012/29/ЕС, а именно разпоредбите за определяне на правата, които следва да бъдат предоставени на жертвите със специфични нужди от закрила в хода на съдебното производство, могат да бъдат намерени във Финландския закон за наказателното разследване (FCJP)¹⁰⁷. Съществуват няколко мерки за избягване на визуалния контакт между жертвите и нарушителите. Жертвата може да бъде разпитана:

¹⁰⁴ Глава 7, Раздел 14, Подраздел 3, FCIA.

¹⁰⁵ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 17.

¹⁰⁶ Глава 9, Раздел 4, Подраздел 1, FCIA.

¹⁰⁷ Finnish Ministry of Justice, Code of Judicial Procedure, 4/1734, amendments up to 732/2015 included, <https://encrypted.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiHx5KJ3MjZAhUBLewKHfZoD>

- чрез провеждането на разпит в помещение, обособено за избягването на пряк визуален контакт (Глава 17, Раздел 51 от FCJP). Съдът решава дали тази мярка е необходима за осигуряване на закрила на лицето, което се разпитва; ако изслушваното лице, при други обстоятелства няма разкрие това, което той/тя знае във връзка със случая; ако дадено лице смущава или се опитва да заблуди изслушваното лице; ако жертвата се нуждае от специфична закрила. Последната хипотеза е добавена в процеса на транспониране на Директива 2012/29/ЕС.¹⁰⁸
- чрез видео връзка (Глава 17, Раздел 52 от FCJP). Съдът следва да приложи тази мярка като подходяща, ако е необходима закрила за лицето, което се изслушва; изслушваното лице е под 15-годишна възраст или с психични заболявания; както и в случай, когато жертвата се нуждае от специфична закрила. Последната хипотеза е добавена в процеса на транспониране на Директива 2012/29/ЕС.¹⁰⁹
- без присъствието на обвиняемия или друга страна (Глава 17, Раздел 51 от FCJP). Съдът следва да приложи тази мярка като подходяща, ако е необходима за закрила на лицето, което се изслушва; ако изслушваното лице в противен случай няма да разкрие това, което той/тя знае във връзка със случая; ако дадено лице смущава или се опитва да заблуди изслушваното лице.

Финландското законодателство също така съдържа специфични мерки за запазване на анонимността на свидетел, например чрез подходящо средство за комуникация, при което гласът на свидетеля може да бъде променен (Глава 17, Раздел 53 от FCJP). Освен това, в някои случаи разпитът на жертвата може да се запише на видео, което да се използва като доказателство в съдебния процес. Тази процедура се прилага в случай на деца жертви, които не са навършили 15 години или в случай на лица с психични заболявания; когато децата жертви са на възраст между 15 и 17 години, като се вземат предвид техните индивидуални потребности, както и с оглед естеството на престъплението; както и в случай на пострадали лица при определени сексуални престъпления (Глава 17, Раздел 24

60QFggtMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.finlex.fi%2Fen%2Flaki%2Fkaannokset%2F1734%2Fen17340004.pdf&usg=AOvVaw0-PJLjKrSH9U01qD0yrI4B

¹⁰⁸ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 17.

¹⁰⁹ Вж. горното.

от FCJP). Тази разпоредба съществува още преди процеса на транспониране на Директива 2012/29/ЕС.

По същия начин, Финландския закон за наказателното разследване е в съответствие с чл. 24, пар. 1, ал. 4 от Директивата. Там се посочва, че съдът назначава попечител за детето-жертва „ако има основателна причина да се предположи, че лицето, което се грижи за детето или е негов попечител или законен представител, не може обективно да гарантира интересите на заинтересуваната страна по подходящ начин и назначаването на попечител не е очевидно ненужно“ (Глава 4, Раздел 8 FCIA). Всички разходи се покриват от държавни средства.

На последно място, разпоредбите относно разпит на лице в съдебна зала при закрити врата се намират в Закона публичност на съдебните производства по общите съдилища¹¹⁰ (Раздел 15, Точка б). Според тях, съдът може да реши, че част ти или всички съдебни заседания могат да се проведат при закрити врата, ако лицето е на възраст под 14 години и с ограничена дееспособност или има нужда от специални мерки за закрила на някое от разпитваните лица.

4.3.2. Германия

През последните години, Германия постоянно работи в насока за подобряване на положението на жертвите в наказателното производство. В резултат на това повечето разпоредби на Директивата относно закрилата на жертви със специални нужди и тези за децата-жертви съществуват в германското законодателство още преди процеса по транспониране на Директивата. Както е отбелязано и по-горе, не всички мерки, предписани от Директивата за жертвите на престъпления, попадат в компетенциите на Федералното законодателство, а са част от тези на федералните провинции.

Съгласно чл. 23, пар. 2, б. б от Директивата, разпитът на жертви със специфична нужда от закрила следва да се извършва от професионалисти, обучени за тази цел. В Германия, приемането на законодателство относно квалификацията на експертите провеждащи разпит попада под

¹¹⁰ Finnish Ministry of Justice, Act on the Publicity of Court Proceedings in General Courts, 370/2007 amendments to 742/2015 included,

<https://encrypted.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjQ9umm4MjZAhVMYaQKHTmUB14QFggtMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.finlex.fi%2Fen%2Flaki%2Fkaannokset%2F2007%2Fen20070370.pdf&usq=AOvVaw3A34-Ki7L-xk8YksYr1E0V>

юрисдикцията на федералните провинции.¹¹¹ Полицейският персонал в цяла Германия преминава през обучение с цел да се улесни и гарантира безпристрастното, уважителното и професионалното отношение към жертвите. Тези обучения включват задълбочено разглеждане на теми като престъпления от омраза и методологии за третиране на децата-жертви на престъпления по време на разследването. Подобни обучения съществуват и за прокурори и съдии.¹¹²

Всеки медицински преглед на жертви на сексуално насилие се извършва от лице от същия пол (No. 220 RiStBV). Тази разпоредба съществува преди транспонирането на Директивата и според Германският законодател¹¹³ - формулирана по този начин разпоредбата отговаря на всички мерки, посочени в чл. 22, пар. 2, ал. "с" и "d", предвиждащи провеждането на интервюта да се извършва от едно и също лице, освен ако това е в противоречие с доброто правораздаване и с възможността разпитите с жертви на сексуално насилие да се провеждат от лица от същия пол при определени обстоятелства.

Освен това, в германското законодателство съществуват правила относно избягването на визуален контакт между жертвата и извършителя (чл. 23, пар. 3, б. а от Директивата), както и гаранции, че жертвата може да бъде изслушана в съдебна зала, без да присъства физически. Според чл. 247 GCCP, съдът може да разпорежи подсъдимия да напусне залата по време на разпита, ако неговото/ нейното присъствие би попречило на жертвата да говори истината. Това важи и за случаите, когато жертвата е под 18 години и когато присъствието на подсъдимия би могло да влоши състоянието на свидетеля.

Ако съществува непосредствена опасност от сериозно увреждане на състоянието на свидетеля при разпита му в редовно съдебно заседание, съдът може да разпорежи провеждането на разпита на друго място. В този случай, показанията следва да се предават в реално време със звук и картина в съдебната зала. Освен това, показанията могат да бъдат записани, ако свидетелят не може да бъде изслушан в друго заседание, като трябва да се изследва истинността на записа (чл. 247a GCCP).

Разпитите могат да бъдат записвани, ако:

¹¹¹ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Bericht zur Umsetzung der Richtlinie 2012/29/EU, https://www.bmjv.de/DE/Themen/OpferschutzUndGewaltpraevention/OpferhilfeundOpferschutz/Bericht_BundLaender_AG.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (на немски), стр. 14.

¹¹² Вж. горното.

¹¹³ Bundesrat, Gesetzentwurf, Urheber: Bundesregierung, Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (federführend), 13.02.2015 – BR-Drucksach 56/15, <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2015/0056-15.pdf> (на немски), стр. 15.

- специалните нужди от закрила на децата жертви или друго лице, което е жертва като дете на престъпление срещу сексуалното самоопределяне, живота или свободата, могат да бъдат гарантирани и защитени по-добре (чл. 255a GCCP);
- свидетелят не може да бъде изслушан в заседателната зала и записът е от съществено значение за разкриването на обективната истината (§ 58a GCCP).

Освен това, съществува възможността, запис на разпит на жертва или свидетел, проведен в рамките на досъдебното производство, да бъде използван, в следните случаи:

- 1) записът на разпит на свидетел под 18-годишна възраст относно дела за престъпно посегателство върху сексуалното самоопределяне, живота или свободата, може да бъде използван като доказателство, ако подсъдимият или неговият адвокат имат възможността да вземат отношение към разпита от записа;
- 2) записите на разпит на жертвата на посочените по-горе престъпления, ако лицето е на възраст под 18 години към датата на престъплението. В тези случаи, съдът има задължението да вземе предвид индивидуалните нужди за закрила на свидетеля и да представи записа. Допустимо е, обаче, да се проведе допълнителен разпит (чл. 255a GCCP). Може да бъде насрочено и съдебно заседание при закрити врати, на което да се проведе разпит, ако лицето е под 18-годишна възраст (чл. 172, Закон за съдебната власт, *Gerichtsverfassungsgesetz*).

Мерките за избягване на задаването на ненужни въпроси относно личния живот на жертвата при провеждането на разпит са регулирани в чл. 68a GCCP. Следователно, въпроси свързани с факти, които могат да се окажат непочтени или да засягат личната сфера на живот на свидетеля, или на човек, принадлежащ към семейството му, следва да се задават, само ако това е действително необходимо. Въпроси относно обстоятелствата, засягащи достоверността на показанията на свидетеля – по-точно неговата / нейната връзка с обвиняемия или пострадащото лице – следва да бъдат задавани, само ако това е необходимо.

На последно място, разпоредбата на чл. 24, пар. 1, б. “b” от Директивата предвижда, че специален представител на дете следва да се назначи, в случаи, когато съществува конфликт на интереси между носителите на родителските права и детето. Тази разпоредба също съществуват в германското законодателство преди процеса по транспониране на Директивата. Според чл. 53 GCCP, законният представител на детето може да се разпорежда с правото му да откаже да даде показания,

ако детето не разбира достатъчно добре естеството на това си право. В случаите, когато законният представител е в същото време и обвиняем, той/ тя няма право да се разпорежда с това право на детето. Уредбата на правилата, които определят обстоятелствата за назначаване на такъв законен представител, се намира в Германския наказателен кодекс (чл. 1773, 1774 и 1909 GCC).

4.3.3. Португалия

Член 23 от Директивата за жертвите на насилие е транспонирана в чл. 21 от Португалски статус на жертвите (PVS), който е създаден в рамките на процеса по транспониране на Директивата за жертвите на престъпления. Там са изброени специалните мерки за закрила, които следва да бъдат гарантирани на особено уязвими жертви в съответствие с индивидуалните им нужди, като някои от тези мерки са допълнително пояснени в други разпоредби. Формулировката на няколко члена, приети съгласно предписанията на Директивата за жертвите, възпроизвеждат дословно европейското в националното законодателство. Съгласно чл. 21, пар. 2 от PVS, особено уязвимите жертви, се ползват от следните права:

- a. разпитите следва да се провеждат от един и същи човек, ако жертвата поиска това и ако това не противоречи на доброто правораздаване;
- b. всички разпити на жертви на сексуално насилие, насилие, основано на пола или насилие при близките взаимоотношения, освен ако не са проведени от Главния прокурор или съдия, следва да се провеждат от лице от същия пол;
- c. вземане на мерки за да предотвратяване на визуалния контакт между жертвата и извършителя, включително по време на събиране на свидетелските показания, като се използват подходящи технологични средства;
- d. възможността за предоставяне на „изявление за бъдещето“ (*“declarações para memória futura”*). Тези мерки са доразписани от чл. 24 от PVS и чл. 271 от РССР. Според чл. 24 PVS, съдията може, по искане на особено уязвима жертва или на Главния прокурор, да проведе разпит по време на разследването, което да бъде взето предвид по време на делото. Задължително е Главният прокурор и защитникът да присъстват на провеждането на разпита (пар. 2). В допълнение към това, обучен професионалист за тези цел следва да придружава жертвата по време на разпитите. Разпитът следва да се проведе в неформална и защитена среда, за да се гарантира спонтанността и искреността на отговорите (пар. 3). Освен това,

обикновено „изявление за бъдещето“ се извършва чрез аудио- и визуален запис или други средства (например стенография) от съдията или прокурора. Показания според условията на този член следва да бъдат събирани, само ако са абсолютно необходими за откриването на обективната истина и не застрашават физическото или психическото здраве на жертвата.

- е. провеждане на разпити при закрити врата. Следва да се отбележи, че тази разпоредба съществува в Португалия (чл. 98 РССР) и преди процеса по транспониране.

В допълнение с гореописаните разпоредби, чл. 22 от PVS транспонира чл. 24 от Директивата. Той определя, че всички деца-жертви имат правото да бъдат изслушани в наказателното производство, като се има предвид тяхната възраст и зрелост. В случаите, когато възрастта е неопределена, за целите на тази разпоредба, трябва да се приложи презумпцията, че жертвата е дете (пар. 6). В допълнение, пар. 2 отбелязва, че ако няма конфликт на интереси, детето-жертва може да бъде придружено от родител, законен представител или попечител по време на даване на свидетелски показания. В случаите, когато има конфликт на интереси, се назначава отговорник за детето (пар. 3). Португалското право също така определя, че всяка информация, която може да доведе до идентифициране на детето-жертва не следва да се разкрива публично.

Португалското законодателство по транспониране на Директивата не съдържа мярка, която специално транспонира предписанията на чл. 24, ал. 1 от Директивата, а именно, че в рамките на текущо наказателно производство, всички разпити на деца-жертви могат да бъдат записвани и тези записи могат да се използват като доказателства¹¹⁴. В този смисъл е и разпоредбата на чл. 23, пар. 1 от PVS. Съответно, ако е необходимо предоставяне на свидетелски показания без ограничения от особено уязвими жертви, следва или *ex officio* или при поискване да се организира тяхното провеждане чрез видеоконферентна или телеконферентна връзка. При тези обстоятелства, жертвата е придружена от професионалист, специално обучен за тази цел. По този начин, настоящата разпоредба се прилага само спрямо деца-жертви, за които се счита, че имат специфични нужди от закрила или в зависимост от конкретните обстоятелства по случая.

¹¹⁴ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 63.

Следва да се отбележи, че правото на децата-жертви да бъдат придружени от своя законен представител или лице по техен избор съществува в португалското законодателство преди процеса по транспониране на Директивата за жертви на престъпления (чл. 70, пар. 3 и чл. 132, пар. 4 РССР).¹¹⁵

4.3.4. Испания

Разпоредбите на член 23 и 24 от Директивата за жертвите на престъпления могат да бъдат открити в чл. 25 от Закон 4/2015, озаглавен „Мерки за закрила“. В действителност, предписанията на Директивата са транспонирани дословно в испанското законодателство. Член 25 от Закон 4/2015 предвижда, че следните мерки трябва да бъдат спазени, за да се осигури закрила на жертвите по време на разследването, докато мерките, описани в букви „а“, „б“ и „с“ следва винаги да се прилагат в случаите, когато деца са жертви на престъпления срещу сексуалната свобода:¹¹⁶

- a) жертвите могат да бъдат разпитани в сгради, специално предназначени и адаптирани за целта;
- b) жертвите могат да бъдат разпитани от специално обучени професионалисти, с цел да се намали или предотврати настъпването на вреди за жертвата;
- c) всички показания на дадена жертва могат да бъдат взети от едно лице, освен ако това може да доведе до значителен неблагоприятен ефект върху хода на производството или когато показанията следва да бъдат взети директно от прокурор или съдия;
- d) по отношение на жертвите, описани в точки 3 и 4, буква „б“, раздел 2 на чл. 23 и на жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация, показанията могат да бъдат взети от лице от същия пол, когато жертвата поиска това изрично, с изключение на случаите, когато това би могло да има неблагоприятен обратен ефект върху хода на производството или когато разпитът е проведен директно от съдия или прокурор.”¹¹⁷

Параграф 2 от същия член урежда мерките за закрила, които могат да бъдат постановени по време на съдебната фаза от наказателния процес в съответствие с Правилата за испанския наказателен процес, докато първите две точки могат да се прилагат и в рамките на досъдебното разследване:

¹¹⁵ Вж. горното, стр. 66.

¹¹⁶ Чл. 23, пар. 4, Law 4/2015 of the Standing of Victims of Crime.

¹¹⁷ Чл. 25, пар 5, 1, Law 4/2015 on the Standing of Victims of Crime.

- a) “мерки за избягване на визуален контакт между жертвата и предполагаем извършител, дори при събиране показания, за които могат да се използват комуникационни технологии;
- b) мерки за осигуряване на разпит на жертвата, дори и да не присъства в заседателна зала, като се използват подходящи комуникационни технологии;
- c) мерки за избягването на задаване на въпроси на жертвата, свързани с личния ѝ живот, които не са от значение за разкриване на обективната истина, освен в изключителни случаи, когато съдът счита, че същите следва да получат отговор, за да се оценят адекватно фактите по делото и достоверността на показанията на жертвата;
- d) провеждане на устен разпит при закрити врати. В такива случаи съдът може да разреши присъствието на лица, които могат да докажат, че имат особен интерес по делото.”¹¹⁸

Мерките, описани в чл. 24 от Директивата за жертвите на престъпления, относно правото на закрила на децата-жертви в рамките на наказателното производство, са транспонирани в чл. 25, пар. 3 от Закон 4/2015. Разширявайки приложното поле на Директивата за жертвите на престъпления, тази разпоредба се прилага и спрямо лицата с увреждания, които се нуждаят от специална закрила. Освен това, в съответствие с Испанския наказателно-процесуален кодекс (SCCP)¹¹⁹, чл. 26 от Закона за правното положение на жертвите на престъпления определя, че показанията, събрани по време на разследването, в случай, че жертвите е дете или лице с увреждания, нуждаещо се от специална закрила, се записват с аудиовизуални средства и могат да бъдат представени пред съда в случаите и условията, определени от SCCP. За тази цел, националното законодателство изисква да се обърне внимание върху защитата на непълнолетните лица по време на разпитите и докато дават показания, като за тази цел следва да се избягва визуалният контакт между жертвата и подсъдимия, и следва да се осигурят екрани, които да улеснят изпълнението на тази мярка.

На последно място, параграф 2 от член 25 от Закон 4/2015 определя условията за назначаване на настойник от съда, който да представлява жертвата в разследването и по време на съдебната фаза на наказателното производство. Това се случва, ако прокурорът прецени, че е налице конфликт на интереси между детето-жертва и неговия законен представител. По този начин, мерките, разписани

¹¹⁸ Член 15, пар. 2 Law 4/2015 on the Standing of Victims of Crime.

¹¹⁹ Spanish Criminal Procedure Code, https://www.imolin.org/imolin/amlid/data/spa/document/criminal_procedure_code.html (на испански).

в националното законодателство, транспонираат напълно Директивата за жертвите на престъпления, в Испанското право.

4.3.5. Англия и Уелс

Докато всички държави-членки, обект на оценка в този доклад, прилагат разпоредби, които специално гарантират правата на децата-жертви на престъпления, Правилникът за работа с жертви ясно разделя правата на жертви на престъпления, на такива, предоставени на възрастни¹²⁰ и такива, чийто субект са деца в две глави¹²¹. Глава 3, която включва разпоредбите относно децата и младежите, е допълнително обособена в Част А: Права на децата и младежите и Част Б: Задължения на доставчиците на социални услуги за деца и млади хора. Освен това, на децата са предоставени и правата, установени в Глава 1 от Правилника. Като цяло, текущата версия на Правилник предвижда повечето права, уредени в Директивата за жертвите на престъпления, да бъдат предоставени на жертви със специфични нужди от закрила. В повечето случаи от тези права могат да се ползват всички жертви на престъпления.

Правилникът за работа с жертви не съдържа разпоредби относно назначаването на специален представител на детето-жертва при конфликт на интереси между носителите на родителската отговорност и детето съгласно чл. 24, пар. 1, б. „b“ от Директивата.¹²² Освен това, липсват мерки по транспонирането на чл. 24, пар. 1, б. „c“, а именно, правото на детето на адвокат, правото да получи правни съвети и правото на участие в съдебния процес от свое име.

В етапа на разследване, децата-жертви на престъпления имат правото разпитът им да се провежда по начин, установен и адаптиран в съответствие с изискванията, посочени в чл. 23, пар. 2, б. „a“ от Директивата за жертвите на престъпления.¹²³ Докато в Директивата, тези права са гарантирани само на жертви със специфични нужди от закрила, Правилникът разширява обхвата на това право и го предоставя на всички жертви на престъпления. Освен това, при разпита на дете-жертва или на всяка друга жертва, полицията следва да вземе предвид ръководството за „Добри

¹²⁰ Глава 2, Част А и В, Victims' Code.

¹²¹ Глава 3, Част А и В, Victims' Code.

¹²² Вж. Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, за по-пълна информация относно съотношението между предписанията на Директивата и разпоредбите, транспониращи я в Британския Victims' Code.

¹²³ Глава 3, Част В, точка 1.2 във връзка с Глава 2, Част А, точка 1.8, Victims' Code.

практики при събиране на доказателства в наказателното производство¹²⁴ и да гарантира, че разпитът се провежда от подходящо обучен специалист, който отчита нуждите и възгледите на жертвата с цел да намали усещането за стрес у нея.¹²⁵ Въпреки, че документът с насоки „Добри практики при събиране на доказателства в наказателното производство“ не е нормативен акт, той препоръчва прилагането на добри практики при разпит на свидетели и жертви и има за цел да подпомогне на всички лица, участващи в разследването – включително полицията, социалните работници, съдии и адвокати – при подготовката и провеждането на разпити.¹²⁶

Децата-жертви, както и всички други жертви на престъпления, имат право да бъдат разпитани от едно и също лице, когато това е възможно. Тази разпоредба не се прилага ако това би „накърнило правилното протичане на разследването“.¹²⁷ Освен това децата-жертви - както и всички други жертви - на сексуално насилие, насилие, основано на пола или домашно насилие разпитвани от полицията, имат право да бъдат разпитани от лице от същия пол „освен ако това не е в ущърб на правилното протичане на разследването“¹²⁸.

По отношение на специалните мерки, които следва да бъдат предоставени в съответствие с чл. 23, пар. 3 от Директивата за жертвите на престъпления, Правилникът отговаря на всички изисквания, като съществуват няколко специални мерки, които гарантират, че специфичните нужди от закрила на жертвата са взети предвид и в съдебната фаза на наказателния процес. Например, мерките за избягване на визуалния контакт между жертвите и нарушителите са регламентирани в Глава 1 от Правилника. Прилагането на подобни мерки зависи от индивидуалните потребности на жертвата, които следва да бъдат определени при индивидуалната оценка. Докато жертвата има право да поиска прилагането на специална мярка, съдът решава дали следва да се приложи или не една от следните мерки:

- *“паравани/ завеси в съдебната зала, така че свидетелят да не вижда подсъдимия, а в някои случаи и частта от залата, в която се намират присъстващите граждани;*

¹²⁴ UK Ministry of Justice, Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures, Март 2011 г., https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/best_evidence_in_criminal_proceedings.pdf

¹²⁵ Глава 3, Част В, точка 1. във връзка с Глава 2, Част В, точка 1.5, Victims' Code.

¹²⁶ Наръчникът “Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings” е отличен като обещаваща практика в доклад върху щадащо правосъдие на Агенцията на ЕС за основните права – „Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States“, 2015 г.

¹²⁷ Глава 3, Част В, точка 1.2 във връзка с Глава 2, Част А, точка 1.8, Victims' Code.

¹²⁸ Глава 3, Част В, точка 1.2 във връзка с Глава 2, Част А, точка 1.8, Victims' Code.

- *видеовръзка на живо, позволяваща на свидетеля да даде показания отдалечено. Видеовръзката може да се осъществява от отделна стая в съда или от друго определено място извън сградата на съда;*
- *разпит при закрити врата – разпитът може да се проведе при закрити врата, в случаи на сексуално престъпление, трафик на хора или когато съдът е убеден, че някой от присъстващите в залата може да притесни свидетеля;*
- *премахване на перуките и тогите на съдиите, защитниците и прокурорите;*
- *видеозаписи на показания – това позволява на свидетеля да използва предварителен запис на показанията си като главно доказателство.*¹²⁹

Освен посочените по-горе мерки, съществува и възможността за назначаване на посредник, който подпомага уязвимите свидетели при даване на показания пред съд или полиция, в случай че съществува пречка в комуникацията¹³⁰. Посредникът трябва да бъде одобрен от съда и следва да притежава социален или правен опит, има функциите да действа като връзка между детето и специалистите, които водят разследването¹³¹. В случаите, когато се назначава такъв посредник, професионалисти, които водят разследването, установяват правила за типа въпроси, които ще бъдат задавани на детето в досъдебната фаза на наказателния процес.¹³²

Ако от детето-жертва се събират показания чрез предварително записване на разпита, по отношение на събраните доказателства могат да бъдат зададени допълнителни въпроси чрез кръстосан разпит: мярка, при която детето-жертва се намира и разпитва в различно помещение, извън сградата на съда и се използва видеовръзка.¹³³ Възможно е и да не са необходими допълнителни въпроси, следователно да липсва необходимост за извършването на такъв кръстосан разпит.¹³⁴

Кралската прокуратура следва да се отнася към всички жертви на престъпление с уважение. Ако е необходимо, съдът се намесва, когато счита, че кръстосаният разпит е неподходящ или твърде

¹²⁹ Глава 1, точка 1.13 Victims' Code.

¹³⁰ Глава 1, точка 1.15 Victims' Code.

¹³¹ Агенция на ЕС за основните права, „Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States“, стр. 24, 2015 г.

¹³² This practice was mentioned as a promising practice in a 2015 FRA report on child-friendly justice. Ibid, 27.

¹³³ Глава 3, Част А, точка 3.1, Victims' Code.

¹³⁴ Глава 3, Част А, точка 1.3, Victims' Code.

агресивен.¹³⁵ Също така, жертвата има право да посети съда преди процеса, за да се запознае със сградата и съдебната зала, в която ще се проведе заседанието.¹³⁶ На децата се показва специалния вход, съдебната зала, чакалнята за свидетели, както и стаята, в която ще се проведе разпитът чрез жива видеовръзка.¹³⁷ Тези посещения се организират от звената за грижа за свидетели, които са свързани със съдебната служба за свидетелите.¹³⁸ В случаите, когато възрастта на жертвата не може да се определи и има основания да се счита, че лицето е под 18-годишна възраст, Правилникът за жертвите установява презумпцията, че лицето се третира като такова под 18-годишна възраст.¹³⁹

На последно място, за жертвата съществува възможност да направят т. нар. „лично обръщение на жертвата“, заедно с техните свидетелски показания.¹⁴⁰ Обръщението дава възможност на жертвата да опише по какъв начин извършеното престъпление е засегнало нея и семейството ѝ. Въпреки това, обръщението обхваща само това, което се е случило по време на престъплението. Докато личното обръщение на жертвата не може да бъде променяно, жертвата има право да дава допълнително такова по всяко време преди издаването на присъдата. Жертвите на тежки престъпления, нарочените жертви, уязвими и притеснявани лица могат да дават лично обръщение, независимо дали са дали или не свидетелски показания. Личното обръщение на жертвата се разглежда от съда само след като подсъдимият е признат за виновен и то помага да се изяснят физическите и психологическите вреди, причинени от престъплението.¹⁴¹

¹³⁵ Глава 3, Част А, точка 3.1, Victims' Code.

¹³⁶ Глава 3, Част В, точка 1.2. във връзка с Глава 2, Част А, точка 2.14.

¹³⁷ Агенция на ЕС за основните права, „Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States“, стр. 63, 2015 г.

¹³⁸ Агенция на ЕС за основните права, „Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States“, стр. 34, 2015 г.

¹³⁹ Глава 5, точка 1.46, Victims' Code.

¹⁴⁰ Crown Prosecution Service, Victim Personal Statements: Legal Guidance, <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/victim-personal-statements>

¹⁴¹ Victim Support, Victim Personal Statements, <https://www.victimsupport.org.uk/help-and-support/your-rights/victim-personal-statements>

4.4. Право на достъп до служби за подкрепа на жертвите (чл. 8-9 от Директивата)

4.4.1. Финландия

Във Финландия, всяка жертва на престъпление има правото да получи правна консултация, която да го/я подкрепи в процеса по докладване на престъпление, по време на наказателното разследване и на съдебното производство.¹⁴² Въпреки че адвокатските такси обикновено се дължат от жертвата, съществуват две хипотези, при които правна помощ може да бъде предоставена безплатно:

1. Дали и до каква степен се отпуска безплатна правна помощ, зависи от "доходите, разходите, богатството и задължения за издръжка" на жертвата.¹⁴³ В зависимост от финансовото положение на жертвата, държавата може да възстанови частично или напълно направените разходи за получаване на правна консултация.¹⁴⁴ Жертва на престъпление може да кандидатства за получаване на безплатна правна помощ чрез всички служби за подкрепа и закрила на жертви, онлайн или да отправи запитване към адвокатска кантора.¹⁴⁵
2. В случай на жертва на насилие от интимен партньор, сексуално престъпление или тежко престъпление против личността, съдът може да назначи правен съветник на жертвата (Глава 2, секция 1a FCIA).¹⁴⁶ В този случай назначаването на адвокат не зависи от дохода на жертвата, а се заплаща от държавата.¹⁴⁷ Освен това, в тези случаи съдът може да назначи лице за подкрепа на жертвата. Това лице предоставя лична подкрепа по време на наказателното разследване и съдебен процес, както и подпомага пострадалото лице по въпроси, възникнали в решаването на делото (Глава 2, секция 9 FCIA)

В зависимост от случая, главният следовател или прокурорът подава молба до съда за назначаването на правен съветник или на лице за подкрепа преди провеждане на първия разпит

¹⁴² Вж. още: Глава 4, Раздел 10, FCIA

¹⁴³ Oikeus, Means-testing,

<https://oikeus.fi/en/index/esitteet/oikeusapu/millatuloillaoikeusapuyonnetaanjamitkamenothuomioidaan.html>

¹⁴⁴ Повече информация относно стойността на правната помощ и удържки от нея е достъпна на: Oikeus, Information on Legal Aid, <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/oikeusapu/mitaoikeusapuhakijallemaksaa.html>

¹⁴⁵ Finnish Ministry of Justice, Rights of crime victim, 01 март 2017 г.

¹⁴⁶ Вж. горното.

¹⁴⁷ Finnish Ministry of Justice, Rights of crime victim, 01 март 2017 г.; Вж. още Oikeus, Legal aid, <https://oikeus.fi/oikeusapu/en/index.html>

(глава 4, секция 10, подсекция 2 FCIA). Такъв е случаят, например, ако дадено лице е станало жертва на насилие от интимен партньор, сексуално престъпление или тежко престъпление против личността.

Въпреки че правото на достъп до социални услуги за подпомагане на жертва на престъпления съществува и преди транспонирането на Директивата във финландското законодателство, хипотезите на някои от приложимите разпоредби са разширени в резултат на този процес. Към глава 4, секция 10 от FICA, е добавена разпоредба, установяваща че на база специалните нужди на пострадалото лице и неговите лични характеристики, длъжностното лице, ръководещо досъдебното разследване, следва да предостави на жертвата контакти на доставчик на социални услуги за подпомагане и закрила на жертви.

Други разпоредби относно достъпа до услуги за подпомагане и закрила на жертви на престъпления са установени в Закона за обезщетенията на жертви¹⁴⁸ - единственият нов закон, създаден се в процеса по транспониране на Директивата във Финландия.¹⁴⁹ Обезщетенията на жертви се формират от сумите, платени от обвиненото лице, за да се финансират услугите по подпомагане и закрила на жертви.¹⁵⁰ С този нов закон, Финландия изпълнява препоръката на Европейската комисия за въвеждане правила за изплащане на обезщетения на жертви от престъпления и финансиране на услугите, предписани от Директивата.¹⁵¹ Други релевантни законови мерки, включват Законът за правна помощ (257/2002) и последните му поправки; и Държавният декрет за правна помощ (388/2002) с последните поправки (997/2004, 1208/2005, 867/2007 and 1008/2009).

4.4.2. Германия

В Германия съществуват две форми на подкрепа на жертвите по време на съдебното производство: Правна и психо-социална подкрепа, като последната е въведена в процеса на транспониране на Директивата. Освен това, при определени условия, жертвата е има право да получи безплатна правна помощ.

¹⁴⁸ FINLEX, Act on Victim Charges, 22.5.2015/669, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150669> (на финландски)

¹⁴⁹ Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings, стр. 70 – 71.

¹⁵⁰ Riku, What is a victim charge?, <https://www.riku.fi/en/frequently+asked+questions/what+is+a+victim+charge/>

¹⁵¹ Вж. горното.

В този контекст е важно да се отбележи, че всяко лице, което има право да се конституира като страна в наказателния процес съгласно чл. 395 GCCP, също се счита за жертва. В резултат на това, членове на семейството на лице, чиято смърт е причинена от престъпление (деца, родители, братя и сестри, съпруг/а или партньор), се считат за жертви по чл. 395 ал. 2 GCCP и по този начин, имат достъп до правна и психо-социална подкрепа безплатно.¹⁵²

Според чл. 406f GCCP всички пострадали лица имат право да бъдат представлявани от адвокат в процеса (*“Verletztenbeistand”*). Но има и други фактори, определящи дали жертвата има достъп до адвокат безплатно. По-специално Законът предвижда, че на жертвите се предоставя безплатно правно представителство: (art. 397a GCCP):

- в случай на особено тежки престъпления, като например сексуална злоупотреба с деца, сексуално насилие и изнасилване, трафик на хора за сексуална експлоатация и експлоатация на труда, опит за убийство;¹⁵³
- ако престъплението вече е довело или се очаква да доведе до сериозни физически или умствени увреждания и попада в обхвата на чл. 226, 226а, 234-235, 238-239b, 250, 252, 31а от GCCP. Тези престъпления включват: тежко посегателство, грабеж, отвличане, неправомерно лишаване от свобода, престъпно преследване, и други.
- в случай на деца жертви на престъпления или жертви, които не могат ефективно да упражняват своите права, ако престъплението представлява сексуално престъпление, насилствена проституция, малтретиране на поверени лица, тежка телесна повреда, и други.¹⁵⁴

Ако на жертвата не получи безплатно процесуално представителство по чл. 397а GCCP, той или тя може да получи правна помощ съгласно разпоредбите на Германското гражданско право (чл. 397а ал. 2 GCCP). Възползването от това право зависи от финансовото състояние и дохода на жертвата или от конкретните обстоятелства по делото.

¹⁵² Deutscher Bundestag, Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz), Drucksache 18/6906 vom 02.12.2015, 22, <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/069/1806906.pdf> (German).

¹⁵³ Art. 177, 179, 232-232b, 233a GCCP.

¹⁵⁴ Член 174-182, 184i, 184j и 225 от GCCP (ако жертвата е под 18-годишна възраст по време на извършването на престъплението); член 221, 226, 226. 232-235, 237, 238 пар. 2 and 3; 239, 239b, 240 пар. 4, 249, 250, 252, 255 и 316 GCCO (ако жертвата е под 18-годишна възраст при докладването на престъплението).

В хода на процеса на транспониране на Директивата в Германия, е създадено правото на психо-социална подкрепа (*“psychosoziale Prozessbegleitung”*),¹⁵⁵ уредено от чл. 406g GCCP – единствената разпоредба, която влиза в сила на 1 Януари 2017 г.¹⁵⁶ Освен това е създаден нов закон относно лицето, осигуряващо психо-социална подкрепа в наказателното производство, който регламентира принципите, както и изискванията към квалификацията на тези лица¹⁵⁷. Психо-социалният асистент може да присъства по време на разпита на жертвата, както и на всички заседания в хода на съдебното производство.

Съдът следва да назначи психо-социален асистент, при постъпило искане от жертвата в следните случаи:

- деца-жертви на престъпления или жертви, които не могат да упражняват в достатъчна степен своите права, в случай на сексуални престъпления, насилствена проституция, малтретиране на поверени лица, тежка телесна повреда, и други.¹⁵⁸
- ако необходимостта от специфична закрила на жертвата изисква това, в случай на особено тежки престъпления, например сексуална злоупотреба с деца, сексуално насилие и изнасилване, трафик на хора за сексуална експлоатация и експлоатация на труда, опит за убийство,¹⁵⁹
- ако необходимостта от специфична защита на жертвата изисква това, в случай на някои други криминални престъпления, които вече са довели или се очаква да доведат до сериозно физическо или психическо увреждане на жертвата. Последните включват, наред с други: сериозно нападение, грабеж, отвлечане, неправомерно лишаване от свобода, тежко

¹⁵⁵ Осигуряването на психо-социална подкрепа следва да бъде строго разделено от осигуряването на безплатна правна помощ според член 2, пар. 2 PsychPbG.

¹⁵⁶ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Opferhilfe und Opferschutz im Strafverfahren, 16 ноември 2017 г., https://www.bmjv.de/DE/Themen/OpferschutzUndGewaltpraevention/OpferhilfeundOpferschutz/Opferhilfe_node.html (на немски).

¹⁵⁷ Gesetz über die psychosoziale Prozessbegleitung im Strafverfahren vom 21. Dezember 2015 (BGBl. I S. 2525, 2529), (PsychPbG), https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/BGBl_Staerkung_Opferschutzrechte.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (на немски)

¹⁵⁸ Член 174-182, 184i, 184j и 225 GCCP (ако жертвата е била под 18-годишна възраст по време на извършване на престъплението); Член 221, 226, 226. 232-235, 237, 238 пар. 2 and 3; 239, 239b, 240 пар. 4, 249, 250, 252, 255 и 316 GCCO (ако жертвата е под 18-годишна възраст при докладването на престъплението).

¹⁵⁹ Член 177, 179, 232-232b, 233a GCCP.

преследване.

Докато някои заинтересувани страни приветстват новите разпоредби относно психосоциалния асистент, други го критикуват: по-специално съществува страх, че подобно "трениране на свидетелите" може да повлияе на свидетелските показания на жертвата.¹⁶⁰

На последно място, Германският федерален закон за закрила на детето регламентира закрилата на детето в Германия на федерално ниво, резултат от усилията за идентифициране и елиминиране на пропуските в закрилата на детето в Германия. Той регламентира разработването, прилагането и прегледа на стандарти за закрила на правата на децата и юношите в институциите и защитата им срещу насилието.¹⁶¹

4.4.3. Португалия

В Португалия правото на правна помощ на жертвите е постановено в Португалската конституция, която гласи, че "*справедливост не може да бъде отказана на никого поради липса на достатъчно финансови средства*" (чл. 20, пар.1),¹⁶² както и че "*всеки има право на правна информация и съвети, на правен съветник и да бъде придружен от адвокат пред всеки орган*" (чл. 20, пар. 2). Освен това, Конституцията защитава правата на жертвите да участват в наказателното производство, като същевременно определя прецизирането на уредбата на ниво закон. Най-релевантното португалско законодателство в това отношение е Португалският наказателно-процесуален кодекс, Уставът на португалските жертви (PVS), Правилникът за процедурните разходи и Законът за достъп до право и съдилища¹⁶³ (Закон № 34/2004 от 29 юли, поправен от Закон № 47/2007, от 28 август)¹⁶⁴.

¹⁶⁰ Kett-Straub, Wie viel Opferschutz verträgt das Strafverfahren?, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2017, стр. 344.

¹⁶¹ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, German Federal Child Protection Act (Bundeskinderschutzgesetz), <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend/kinder-und-jugendschutz/bundeskinderschutzgesetz/das-bundeskinderschutzgesetz/86268> (на немски).

¹⁶² Constitution of the Portuguese Republic, <http://www.en.parlamento.pt/Legislation/CRP/Constitution7th.pdf>

¹⁶³ Law on Access to Law and to Courts, Law no. 34/2004 of July 29 amended by Law no. 47/2007, of August 28, http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=80&tabela=leis&so_miolo (на португалски).

¹⁶⁴ Vânia Costa Ramos, Legal Aid for Victims in Criminal Proceedings in Portugal, in Wilinski, Karlik (eds.), Improving Protection of Victims' Rights: Access to Legal Aid, Adam Mickiewicz University, Poznan, стр. 192, 2014 г.

Съгласно член 13 от PVS жертвите имат безплатен достъп до правна помощ в случаите, установени от Закона за достъп до право и съдилища. Следователно, новото законодателство, прието с оглед транспонирането на Директива 2012/29/ЕС, не разширява обхвата на разпоредбите, които вече съществуват в португалското право.¹⁶⁵ Португалският закон за достъп до право и съдилищата, от друга страна, пояснява, че достъпът до безплатно процесуално представителство пред съда, както и до безплатни правните съвети зависи от нивото на доходите на конкретната жертва (чл. 8). По този начин само жертва, която не получава достатъчно висок приход, ще получи право на безплатно процесуално представителство.¹⁶⁶ Освен това, Законът изяснява в чл. 6 кои разходи са покрити от държавната финансова помощ: правна помощ, включително консултиране с адвокат, назначаване на адвокат, както и плащане на неговите/ нейните такси, пълно или частично освобождаване от задължение за съдебните разноски.¹⁶⁷

Съществуват също така определени обстоятелства, при които съдията или прокурорът могат да определят кога жертвата се нуждае от психо-социална подкрепа ("*Técnico de apoio à vítima*"), съгласно чл. по 15 ал. 3 PVS. Психологическият асистент е служител на АРАV, чиято роля е да помогне на пострадалия да преодолее или смекчи въздействието от извършеното престъпление. Също така, той или тя може да придружава жертвата в съда, полицията, или медицински прегледи.¹⁶⁸

Въпреки че правата за достъп до услуги за подпомагане на жертвите са уредени в контекста на правото на получаване на информация във възможно най-кратък срок (транспониране на член 4 от Директивата), специфичните изисквания на член 9 от Директивата липсват в португалското законодателство.¹⁶⁹

4.4.4. Испания

В съответствие с чл. 8 от Директивата, чл. 10 от Закон 4/2015 посочва, че всички жертви на престъпление имат право на достъп до услугите за помощ и подкрепа, предоставяни от публични

¹⁶⁵ АРАV - Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, Developing Directive – compatible practices for the identification, assessment and referral of victims: Portugal Practices Report, стр. 7.

¹⁶⁶ Info Vítimas, lawyer of the victim, http://infovitimas.pt/pt/004_quem/paginas/004_006.html (на португалски).

¹⁶⁷ Вж. горното, стр. 198.

¹⁶⁸ Info Vítima, Psychological Supporter, http://infovitimas.pt/pt/004_quem/paginas/004_007.html (на португалски).

¹⁶⁹ EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims' Rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, стр. 54, Декември 2017 г.

органи и служби за подкрепа на жертвите, бесплатно, в условия на поверителност, както е определено от националната нормативна уредба. Както предвижда Директивата, в националното законодателство се посочва, че роднини и близки на жертвата могат да се ползват от същите права като жертвата.

В Испания, служби за подпомагане на жертвите, които съществуват в няколко автономни общности¹⁷⁰ - имат отговорността да координират подкрепата, предоставяна от различни организации и институции, които предоставят грижа на жертвата за всеки отделен случай. Тези служби се състоят от мултидисциплинарни екипи – адвокати, психолози и социални работници, които подкрепят жертвите на престъпление в наказателното производство. Един скорошен доклад на Агенцията на ЕС за основните права по отношение на щадящо правосъдие за децата разглежда по-подробно тези служби и стига до извода, че те представляват обещаваща практика за интердисциплинарни отдели за подкрепа на жертви. В зависимост от местоположението си, офисите предлагат услуги като предварително посещение в съдебната зала и предоставяне информация на родителите на деца-жертви. Понякога самият разпит на децата жертви може да се осъществи в офисите на службите за подпомагане.¹⁷¹ Освен това, както вече беше обсъдено, от службите за подкрепа на жертвите се изисква да се изготви оценка на индивидуалните нужди от закрила на жертвата съгласно член 2, пар. 2 от Закон 4/2015. По-специално, те преценяват дали жертвата има нужда от психологическа подкрепа и помощ, лице за подпомагане по време на съдебния процес, информация, други специални мерки за подпомагане, които могат да бъдат предоставени от съда или следва да се препрати към специализирани служби за подкрепа.¹⁷²

Освен това, член 28 от Закон 5/2015 определя минималната помощ, която службите за подкрепа следва да предоставят на жертвите. Съответно, службите за подкрепа осигуряват като минимум следната помощ:

- a) обща информация за правата на жертвите;
- b) информация за наличните специализирани услуги, които са в помощ на жертвите от гледна точка на положението им и естеството на престъплението;

¹⁷⁰ Агенция на ЕС за основните права, Child -friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States, стр. 110, 2015 г.

¹⁷¹ Агенция на ЕС за основните права, Child -friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States, стр. 110, 2015 г.

¹⁷² Член 28, пар. 2, Law 4/2015 on the Standing of Victims of Crime.

- c) емоционална подкрепа за жертвите;
- d) консултации по въпроси, свързани с финансовите права, включително достъп до правна помощ;
- e) координиране на различните организации, институции и органи, които предоставят услуги за подпомагане на жертви на престъпления;
- f) координация със съдиите, съдилищата и прокуратурата за предоставяне на услуги за подпомагане на жертвите.

Испанският законодател също така избира да въведе оценка на системата за подпомагане на жертвите в Испания. Първата допълнителна разпоредба на Закон 4/2015 гласи, че функционирането на институциите за подпомагане на жертвите, механизмите и гаранциите в Испания се оценява ежегодно от Министерството на правосъдието. Оценката, както и резултатите, се използват като насоки за подобряване на системата за подкрепа и закрила на жертви на престъпление.

4.4.5. Англия и Уелс

Въпреки че Англия и Уелс терминът „жертва“ се използва и има легално определение, жертвите не могат се конституират като страна в наказателното производство.¹⁷³ Прокурорът защитава правата и интересите жертвата, а ролята на жертвата е да предостави доказателства като свидетел.¹⁷⁴ Въпреки това, съществуват няколко служби за подкрепа на жертвите в Англия и Уелс *"които предлагат на жертви на престъпления помощ и подкрепа, за справяне и възстановяване след престъпление."*¹⁷⁵ Всички жертви имат право на достъп до информация относно обхвата на наличните услуги за подкрепа и закрила.¹⁷⁶ Децата-жертви, както и всички други жертви, имат право да преминават през индивидуална оценка на нуждите.¹⁷⁷

Генерално в Англия и Уелс, всички жертви на престъпление имат достъп до социални услуги за подкрепа и закрила, независимо от това на кой етап от процеса са те, като по този начин, те могат

¹⁷³ APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, стр.112, 2016 г.

¹⁷⁴ Вж. горното.

¹⁷⁵ Глава 3, Част В, точка 1.2 във връзка с Глава 2, Част А, точка 1.2, Victims' Code.

¹⁷⁶ Въведение, точка 1.6 и Глава 3, Част В, точка 1.2 във връзка с Глава 2, Част А, точка 1.4, Victims' Code.

¹⁷⁷ Глава 3, Част В, точка 1.2 във връзка с Глава 2, Част А, точка 1.1, Victims' Code.

да се възползват от тях и след приключване на наказателното преследване.¹⁷⁸ В случай на жертва, която докладва престъпление, органът, който приема сигнала има задължението да препрати жертвата към служба за подкрепа на жертвите в рамките на два работни дни от докладването на престъплението.¹⁷⁹ Жертвата има право, обаче, да поиска от полицията да не дава информацията им на служби за подкрепа на жертви. Освен това, в случай на деца-жертви, а също и други жертви със специфични нужди от закрила - доставчикът на социални услуги трябва да гарантира, че жертвата е съгласна информацията им да бъде предадена на службите за подкрепа на жертвите.¹⁸⁰

На последно място, както и във Финландия, така и в Англия и Уелс съществува система, която задължава осъдените лица да плащат глоба, чиято стойност се използва за финансиране на услуги на жертвите чрез Общ фонд на жертвите и свидетелите. При издаването на присъда, съдът следва да нареди изплащането на съответните обезщетения.¹⁸¹ Сумата зависи от присъдата, както и от възрастта и дееспособността на осъденото лице и е ясно определена в таблица, достъпна онлайн.¹⁸² Обезщетението на жертви е въведено за първи път през април 2007 г. и правилата относно тази процедура са изменени последно през април 2016 г. Пълен списък на групите, които са обезщетени по този ред може да се намери онлайн.¹⁸³

5. Заключение

Настоящият доклад оценява националното законодателство за транспониране на Директива 2012/29/ЕС във Финландия, Германия, Португалия, Испания и Обединеното кралство (Англия и Уелс) с особен акцент върху правата, предоставени на деца-жертви на престъпления. Настоящото заключение отличава констатациите от проучванията на отделните държави с цел да се очертаят резултатите от транспонирането на Директивата, както и да се посочат обещаващи практики и законодателни решения. Тъй като често съществуват несъответствие между законодателство и

¹⁷⁸ Въведение, точка 1.6 и 22 Victims' Code.

¹⁷⁹ Вж. горното.

¹⁸⁰ Глава 1, точка 1.6, Victims' Code.

¹⁸¹ Sentencing Council, What is the victim surcharge?, <https://www.sentencingcouncil.org.uk/about-sentencing/types-of-sentence/other-orders-made-on-sentencing/what-is-the-victim-surcharge/>

¹⁸² There exists a table specifically defining the amount that is be paid on Sentencing Council, What is the victim surcharge?, <https://www.sentencingcouncil.org.uk/about-sentencing/types-of-sentence/other-orders-made-on-sentencing/what-is-the-victim-surcharge/>

¹⁸³ Gov.uk, Victims and witnesses funding awards, <https://www.gov.uk/government/publications/victims-and-witnesses-funding-awards>

практика, следва да се подчертае, че настоящият доклад само идентифицира обещаващи практики и законодателни решения, без да посочва как се прилагат на практика.

Процесите по транспониране на Директивата в избраните държави-членки са доста разнообразни. Испания и Португалия транспонират големи части от Директивата дословно. По един и същи начин и двете страни въвеждат нов закон, включващ почти всички предписания на Директивата за уреждане на права на жертви, а именно Португалския закон за Жертвите и Испанския закон 4/2015 относно положението на жертвите на престъпления. Създаването на тези два нормативни акта прави правата на жертвите по-достъпни и ясни.

Аналогично, в Англия и Уелс всички права на жертвите на престъпления са уредени в Кодекса на жертвите, който има за цел да бъде практическо ръководство, предназначено да подпомага органите в наказателното правораздаване в работата им с жертви на всички етапи на наказателното производство. Кодексът е наличен в лесни за четене версии, които го правят по-достъпен и за деца. В рамките на транспонирането на Директива 2012/29/ЕС, в Англия и Уелс се е състоял широк процес на консултации и оценка на вече съществуващия Кодекс, който включва писмени становища от различни заинтересувани страни, събития за проучване на общественото мнение, както и проучвания с деца и млади хора относно впечатленията им от вече съществуващия Кодекс. Законодателният процес в Германия, от друга страна, дава възможност за консултации, но не въвежда законоустановено задължение за тяхното организиране и провеждане. В същото време, германските разпоредби относно закрилата на правата на жертви на престъпление са много разпокъсани - не само на национално, но и на федерално ниво.

Легалната дефиниция за жертвата на престъпление, в съответствие с член 2, пар. 1 на Директивата, има за цел да подпомогне поставянето на жертвата в центъра на системата на наказателното правораздаване. Независимо от това, фактът, че се използват различни термини за означаване на лицето, претърпяло вреди в резултат на престъпление, не означава непременно, че националните законодателства не предвиждат еднакъв набор от права за жертвите на престъпление. Въпреки, че в Германия и Финландия не съществува легална дефиниция на термина "жертва", закрилата на правата на жертвите е на много високо ниво и в двете страни. Във Финландия, например, докато терминът "увредена страна" се използва вместо жертва. Последният включва и физическо лице, което е било обидено или застрашено от престъпление и следователно е с много по-широк обхват от определението, дадено от Директивата. Също така, на пострадалите лица се

предоставят широк набор права по време на целия наказателен процес. От друга страна, въпреки че Кодексът на жертвите (Англия и Уелс) съдържа легално определение на термина жертва, жертвите не се разглеждат като страна в наказателното производство, а като свидетел. Поради този факт, жертвите в Англия и Уелс се ползват от по-ограничен кръг от права, особено по отношение на процесуално представителство.

Относно транспониране на предписанията на член 22 от Директивата относно провеждането на индивидуална оценка на жертвите за идентифициране на конкретни нужди от закрила, общите трудности, които се срещат във всички изследвани държави-членки се проявяват по отношение на практическото прилагане на подобни процедури. Докато повечето законодателства определят, че индивидуалната оценка следва да се извърши при първия контакт с компетентен орган, не е ясно кой експерт е отговорен или подходящ за извършването ѝ. Всъщност, въпреки че всички изследвани в настоящия доклад държави-членки са приели нови разпоредби, за да се съобразят с изискванията на член 22 от Директивата, тази разпоредба остава най-критикуваната и дискутирана във всички държави-членки. В Кодекса на жертвите в Англия и Уелс може да се намери обещаваща практика, която ясно заявява, че полицията, но и други доставчици на социални услуги имат задължение да извършват индивидуална оценка на нуждите на жертвата от закрила и подкрепа. В Испания отговорността за извършване на индивидуална оценка за идентифициране на нуждите на жертвите се носи както от службите за подкрепа на жертвите, които се състоят от интердисциплинарни екипи, вкл. съдии, психолози и социални работници, така и от съдията и прокуратурата.

Освен това, настоящото проучване показва, че докато повечето от специалните мерки за гарантиране на правото на закрила на децата жертви на престъпления, по време на наказателното производство (член 23-24) съществуват и преди процеса на транспониране в повечето държави-членки, транспонирането води до редица промени в националните законодателства: въведени са допълнителни права за разширяване обхвата на съществуващите мерки за защита (напр. Финландия), транспонирането на Директивата води и до разширяване на групата субекти, които могат да се ползват от някои права (напр. Финландия, Португалия) и систематизиране на съществуващите разпоредби (напр. Португалия, Испания).

Освен това, изследването очертава няколко обещаващи практики по отношение на практическото приложени на чл. 23-24 от Директивата. Например, в Англия и Уелс съществува "Добри практики при събиране на доказателства в наказателното производство", който – макар и

да не е нормативен акт — е полезно ръководство, което определя добрите практики при разпит на свидетел. Освен това Кодексът на жертвите предвижда възможност за назначаване на посредник, който подпомага уязвимите жертви при даване на показания в съда и полицията. Ако дете жертва се разпитва в досъдебното производство, посредникът помага да се установят основни правила относно провеждането на разпита, които трябва да бъдат спазени. Друга обещаваща практика от Англия и Уелс е възможността жертвата да посети съда преди датата на делото. Тази практика има за цел да даде възможност на пострадалия/пострадалата да се запознае със сградата и съда. От друга страна, във Финландия съществува едногодишна мултидисциплинарна програма за обучение на полицейски и здравни специалисти, която ги подготвя за провеждане на разпити с деца.

На последно място, Глава 4.4 от настоящия доклад разглежда разпоредбите по транспониране на членове 8-9 от Директивата относно достъпа до и подкрепата от службите за подкрепа и закрила на жертви. Генерално, настоящото проучване констатира, че съществуват три вида подкрепа по време на съдебното производство в изследваните тук държави-членки¹⁸⁴: назначаване на служебен адвокат в зависимост от характера на престъплението, както и конкретното състояние на жертвата; безплатна правна помощ, която се предоставя в зависимост от финансовото положение на жертвата, назначаване на лице за психо-социална подкрепа. Въпреки това, в Англия и Уелс жертвата не е страна в наказателното производство и няма право на процесуално представителство по време на съдебното производство. Прокурорът защитава правата и интересите на жертвата, а нейната роля е да даде доказателства като свидетел.

Обещаваща практика, която е идентифицирани в хода на проучването по отношение на достъпа до службите за подкрепа и закрила на жертви е, Фондът за обезщетение на жертви във Финландия. Тази практика представлява събиране на глоби платени от осъдените лица за финансиране на дейността на службите за подкрепа на жертвите. От друга страна, правото на жертвата на психо-социална подкрепа, което и преди това е съществува в Португалия и Финландия, е въведено неотдавна в германското законодателство в хода на процеса на транспониране. И накрая, мултидисциплинарните екипи за подкрепа на жертвите в Испания също се разглеждат като обещаваща практика в неотдавнашен доклад на Агенцията на ЕС по основните права.¹⁸⁵ Службите

¹⁸⁴ Не всички от тези услуги са на разположение във всяка от изследваните ДЧ.

¹⁸⁵ European Union Agency for Fundamental Rights, Child -friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States, стр. 110, 2015 г.

за подкрепа на жертвите предлагат широк спектър от услуги, извършват индивидуална оценка на специфичните нужди от подкрепа и закрила и координират други услуги за подпомагане. Освен това, за постоянно подобряване на системата за защита в Испания, функционирането на институциите за подпомагане на жертвите, механизмите и гаранциите се оценяват ежегодно от испанското Министерство на правосъдието.

В обобщение може да се посочи, че приемането и транспонирането на Директивата води до подобряване на положението на децата жертви в избраните държави-членки. Въпреки че някои от разпоредбите съществуват и преди в националното законодателство, процесът на транспониране отваря възможност за преразглеждане и преоценка. Въпреки че законодателните решения, избрани от всяка една от разглежданите тук държавите-членки, вървят ръка за ръка с особеностите на съответната правна система, настоящото изследване показва, че въпреки това съществува пространство за взаимно учене между държавите-членки. Тук следва да се отбележи, че едно от сериозните препятствия в процеса на транспониране е несъответствието между законодателството и практиката¹⁸⁶. Практическият подход към изготвянето и преоценката на законодателство, включително широк процес на обществени и експертни консултации, е много вероятно да доведе до обещаващи решения, които работят на практика.

¹⁸⁶ Вж. още: European Union Agency for Fundamental Rights, *Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims*, Publication Office of the European Union (Luxembourg), стр. 74, 2014 г.

Библиография

APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, Developing Directive – compatible practices for the identification, assessment and referral of victims: Portugal Practices Report.

APAV – Associação Portuguesa de Apoio à Vítima, IVOR Report: Implementing Victim-Oriented Reform of the criminal justice system in the European Union, 2016.

Assembleia da República, Parliament, <http://www.en.parlamento.pt/Parliament/index.html>

Assembleia da República, Processo Legislativo Comum, <http://www.parlamento.pt/Parlamento/paginas/plc.aspx>

Bpb, Wie ein Gesetz entsteht, <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/24-deutschland/40463/wie-ein-gesetz-entsteht> (German)

Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Bericht zur Umsetzung der Richtlinie 2012/29/EU,

https://www.bmjv.de/DE/Themen/OpferschutzUndGewaltpraevention/OpferhilfeundOpferschutz/Bericht_BundLaender_AG.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (на немски)

Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, Opferhilfe und Opferschutz im Strafverfahren, 16.11.2017,

https://www.bmjv.de/DE/Themen/OpferschutzUndGewaltpraevention/OpferhilfeundOpferschutz/Opferhilfe_node.html (на немски).

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, German Federal Child Protection Act (Bundeskinderschutzgesetz), <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend/kinder-und-jugendschutz/bundeskinderschutzgesetz/das-bundeskinderschutzgesetz/86268> (на немски).

Bundesministerium für Justiz und Verbraucherschutz, Aktuelle Gesetzgebungsverfahren: Gesetz zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz),

https://www.mietpreisbremse.bund.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Staerkung_Opferrechte_Strafverfahren.html (на немски).

Bundesrat, Gesetzentwurf, Urheber: Bundesregierung, Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (federführend), 13.02.2015 – BR-Drucksache 56/15,

<http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2015/0056-15.pdf> (на немски)

Constitution of the Portuguese Republic, <http://www.en.parlamento.pt/Legislation/CRP/Constitution7th.pdf>

Decreto do Presidente da República n.º 101/2015 - Diário da República n.º 173/2015, Série I de 2015-09-0470186153, Assembleia da República, Lei n.º 130/2015, Procede à vigésima terceira alteração ao Código de Processo Penal e aprova o Estatuto da Vítima, transpondo a Diretiva 2012/29/UE do Parlamento Europeu e do Conselho, de 25 de outubro de 2012, que estabelece normas relativas aos direitos, ao apoio e à proteção das vítimas da criminalidade e que substitui a Decisão-Quadro 2001/220/JAI do Conselho, de 15 de março de 2001, <https://dre.pt/application/file/70186153>

Deutscher Bundestag, Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Opferrechte im Strafverfahren (3. Opferrechtsreformgesetz), Drucksache 18/6906 vom 02.12.2015,

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/069/1806906.pdf> (на немски)

DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the

rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA.

EPRS – European Parliamentary Research Service, The Victims’ rights Directive 2012/29/EU: European Implementation Assessment, December 2017.

EUR-LEX, National transposition measures communicated by the Member States concerning: Directive 2012/29/EU, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=CELEX:32012L0029>

European Commission, DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 2013 (in the following: European Commission, Guidance Document to the Victims’ Directive, 2013).

European Union Agency for Fundamental Rights, Child -friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States, 2015.

European Union Agency for Fundamental Rights, Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims, Publication Office of the European Union (Luxembourg), 2014

FINLEX, Act on Victim Charges, 22.5.2015/669, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150669> (Finnish)

FINLEX, HE 293/2014, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140293?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=He%20293%2F2014> (Finnish).

FINLEY, HE 66/2015, <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150066> (на финландски).

Finley-julkaisut, Legislative Drafting Process Guide, <http://lainvalmistelu.finlex.fi/en/>

Finnish Ministry of Justice, Act on the Publicity of Court Proceedings in General Courts, 370/2007 amendments to 742/2015 included, <https://encrypted.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewjQ9unn4MjZAhVMyaQKHTmUB14QFggtMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.finlex.fi%2Fen%2Flaki%2Fkaannokset%2F2007%2Fen20070370.pdf&usg=AOvVaw3A34-Ki7L-xk8YksYr1E0V>

Finnish Ministry of Justice, Code of Judicial Procedure, 4/1734, amendments up to 732/2015 included, <https://encrypted.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewiHx5KJ3MjZAhUBLewKHfZoD60QFggtMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.finlex.fi%2Fen%2Flaki%2Fkaannokset%2F1734%2Fen17340004.pdf&usg=AOvVaw0-PJLjKrSH9U01qD0yrl4B>

Finnish Ministry of Justice, Criminal Investigation Act (805/2011; amendments to 736/2015 included, Unofficial Translation, <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2011/en20110805.pdf>

Finnish Ministry of Justice, Rights of crime victim, 1.3.2017

FRANET, Victim Support Services in the EU: An overview and assessment of victims’ rights in practice: Germany, 2014.

Gesetz über die psychosoziale Prozessbegleitung im Strafverfahren vom 21. Dezember 2015 (BGBl. I S. 2525, 2529), (PsychPbG), https://www.bmjv.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/BGBl_Staerkung_Opferschutzrechte.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (German)

Gov.uk, Victims and witnesses funding awards, <https://www.gov.uk/government/publications/victims-and-witnesses-funding-awards>

[witnesses-funding-awards](#)

Info Vitima, Psychological Supporter, http://infovitimas.pt/pt/004_quem/paginas/004_007.html (Portuguese)

Info Vitimas, lawyer of the victim, http://infovitimas.pt/pt/004_quem/paginas/004_006.html (на португалски)

IVOR, Finland: Developments on the implementation of victim assistance mechanisms.

IVOR, United Kingdom: Development on the implementation of victim assistance and mechanisms.

Kett-Straub, Wie viel Opferschutz verträgt das Strafverfahren?, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2017.

Law 1/1996 on legal protection for minors; Law 1/2004 on comprehensive protection measures against gender-based violence (на испански).

Law 29/2011 on the recognition and comprehensive protection of victims of terrorism (на испански).

Law 35/1995 on support and assistance for the victims of violent crimes and crimes against sexual freedom (на испански)

Law on Access to Law and to Courts, Law no. 34/2004 of July 29 amended by Law no. 47/2007, of August 28, http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=80&tabela=leis&so_miolo (на португалски)

Löffelmann, Drittes Opferrechtsreformgesetz – Ausgabe 11/2014, 22.11.2014, <http://www.recht-politik.de/drittes-opferrechtsreformgesetz/> (на немски)

Maizener ed. al., EVVI (Evaluation of Victims), 2015, http://www.justice.gouv.fr/publication/evvi_guide_en.pdf

Ministerio de Justicia, Law 4/2015, of 27 April on the Standing of Victims of Crime, <https://rm.coe.int/168070ac7f>

Ministry of Justice, Results Updated 31 Oct 2013, <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/code-victims-crime>

Official Journal of the European Union, Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>

Official Journal of the European Union, Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing the Council Framework Decision 2004/68/JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=EN>

Official Journal of the European Union, Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

Oikeus, Attorney and support person for a victim of crime, <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/oikeusapu/rikoksenuhrivoisaadaavustajanjatukihenkilon.html>

Oikeus, If you Become a Victim of a Crime: Victim protection: <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/josjoudutrikoksenuhriksi/victimprotection.html>

Oikeus, Information on Legal Aid, <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/oikeusapu/mitaoikeusapuhakijallemaksaa.html>

Oikeus, Legal aid, <https://oikeus.fi/oikeusapu/en/index.html>

Oikeus, Means-testing, <https://oikeus.fi/en/index/esitteet/oikeusapu/millatuloilla-oikeusapuamyonnetaan-jamit-kamenothuomioidaan.html>

Portuguese Criminal Procedure Code, http://viginti.datajuris.pt/pdfs/codigos/cppenal_t.pdf (на португалски).

Portuguese Victims' Statute, https://apav.pt/apav_v3/images/pdf/estatuto_da_vitima.pdf (на португалски).

RIKU – Riksuripavystys: victim support Finland, <https://www.riku.fi/en/refer+your+customers+to+riku%E2%80%99s+service/what+is+the+victims%E2%80%99+directive/>

Riku, What is a victim charge?, <https://www.riku.fi/en/frequently+asked+questions/what+is+a+victim+charge/>

RIKU, What is the victims' directive?, <https://www.riku.fi/en/refer+your+customers+to+riku%E2%80%99s+service/what+is+the+victims%E2%80%99+directive/>

Savonen, Developing Directive-Compatible Practices for the identification, assessment and referral of victims: National Report – Finland, 2017, 6; and Finnish Ministry of Justice, Rights of a Crime Victim, 1.3.2017.

Sentencing Council, What is the victim surcharge?, <https://www.sentencingcouncil.org.uk/about-sentencing/types-of-sentence/other-orders-made-on-sentencing/what-is-the-victim-surcharge/>

UK Ministry of Justice, Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures, March 2011, https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/best_evidence_in_criminal_proceedings.pdf

UK Ministry of Justice, Code of Practice for Victims of Crime, October 2015, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/476900/code-of-practice-for-victims-of-crime.PDF

UK Ministry of Justice, Improving the Code of Practice for Victims of Crime: Response to Consultation CP8® 29 March 2013, published on 29 October 2013, <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/code-victims-crime/results/improving-the-code-of-practice-for-victims-of-crime-consultation-response.pdf>

UK Ministry of Justice, the support you should get if you are a victim of crime, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/264850/easyread-victims-code.pdf

UK Ministry of Justice, The Victims' Code: u18s: Young victims of crime – Understanding the support you should get, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/267982/u18-victims-code-leaflet.pdf

UK Ministry of Justice, Victims of crime: Understanding the support you can expect,

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341367/adult-victims-code-leaflet.pdf

Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings

Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI), Comparative legal research: Rights and Protection of Vulnerable Victims in Criminal Proceedings – Executive Summary

Vânia Costa Ramos, Legal Aid for Victims in Criminal Proceedings in Portugal, in Wilinski, Karlik (eds.), Improving Protection of Victims' Rights: Access to Legal Aid, Adam Mickiewicz University, Poznan, 2014, 192.

Webpage of RIKU, Victim Support Finland, <https://www.riku.fi/en/victim+support+finland/>

Webpage of the Bundesrat, legislative procedure, https://www.bundesrat.de/DE/aufgaben/gesetzgebung/verfahren/verfahren.html;jsessionid=3CA8BC90B2257E80D96151207647DF27.2_cid391?nn=4353668#doc4353670bodyText2

Webpage of the German Ministry of Interior, legislative procedure, <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/verfassung/gesetzgebung/gesetzgebungsverfahren/gesetzgebungsverfahren-node.html>

Wie viel Opferschutz verträgt das Strafverfahren?, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2017.

